

Kohtaamiskuiluista kohti osallisuuden kokemusta

Katsaus näkymättömyyden juurisyihin ja ratkaisuihin

16.4.2026

Diakonissalaitoksen raportti 2026

Diakonissalaitos, Helsinki

Pääkirjoittajat: **Tuuli Shinyella** ja **Ville Tikka**

Muut kirjoittajat ja asiantuntijat: **Siiri Pohjoinen** ja **Heidi Rosbäck**

Ulkoasu: **Inari Savola** / Noon Kollektiivi

Taitto: **Anne Kaikkonen** / Timangi

Infografiikat:

Anne Kaikkonen

Reetta Martikainen (s. 18 ja 36)

Kartat: luotu Datawrapperilla

ISBN 978-952-7667-00-2

Sisällys

Esipuhe..... 4

Lukijalle 6

Mikä on Näkymättömät-ohjelma?..... 6

Ohjelman hankkeet ja kohderyhmät..... 7

Näkymättömät-ohjelma 2024–2025 9

1 Näkymättömyyden taustalla vaikuttavat useat juurisyyt 10

Merkityksen tunne kiinnittyy työkykyyn 11

Nähdyksi ja kuulluksi tulemisen puute johtaa toivottomuuteen.. 12

Palvelujärjestelmän piiriin ei aina pääse..... 12

Sosiaalisten kontaktien puute ja tukiverkostojen merkitys..... 14

Kohtaamisia leimaavat oletukset 17

Vaivaavatko meitä kohtaamiskuilut? 18

2 Näkymättömästä näkyväksi – hankkeissa tunnistettuja ja kehitettyjä hyviä käytäntöjä..... 21

Kokemustiedolla kehittäen ja vaikuttamisen paikkoja tarjoten .. 22

Kohti kynnyksetöntä osallistumista 25

Luottamuksen rakentaminen on onnistumisen edellytys 29

Osallisuus, omistajuus ja sitoutuminen kulkevat käsi kädessä 32

Kohderyhmän tarpeisiin vastaavan avun tarjoaminen 35

Osallisuutta vahvistavan työn keskeisiä elementtejä..... 39

3 Osallisuusindikaattorin avulla saadaan tietoa ohjelman osallistujien osallisuuden kokemuksesta 40

Osallisuuden vahvistuminen osallisuusindikaattoritiedon valossa..... 42

Mittaamiseen liittyviä haasteita ratkotaan täydentävällä tiedolla ja laadullisilla menetelmillä 46

Lopuksi..... 47

Kohtaamattomuus ja menetetty luottamus repivät railoja yhteiskuntaan 47

Monen arjesta puuttuu nähdyksi tulemisen kokemuksia..... 48

Kaikille avoimella kutsulla ja tarkkaan kohdennetulla toiminnalla on molemmilla tärkeä paikkansa..... 48

Ratkaisut löytyvät monelta tasolta 48

Lähteet..... 50

Esipuhe

Sote-järjestöjen tärkein tehtävä ei löydy tilastoista, arviointiaineistoista eikä rahoituspäätöksistä.

Tätä kirjoittaessani keskustelu sosiaali- ja terveysjärjestöjen roolista ja rahoituksesta käy kiivaana. Toiset puolustavat herkeämättä järjestöjen tekemän työn merkitystä niin yksilölle kuin yhteiskunnallekin, kun taas toiset näkevät järjestöt valtiontalouden kulueränä ja ”kovapalkkaisten suojatyöpaikkoina”. Samaan aikaan järjestöjen kymmenet tuhannet asiantuntijat jatkavat hätätilanteisiin ja avuntarpeisiin vastaavien turvaverkkojen rakentamista alati muuttuvassa toimintaympäristössä.

Sote-järjestöjen tärkein tehtävä ei löydy tilastoista, arviointiaineistoista eikä rahoituspäätöksistä. Se löytyy kohtaamisesta. Koetteleepa meitä yhteiskuntana mikä tahansa kriisi, lama tai kokonaisia väestöryhmiä koskeva aktiivinen poliittinen syrjäyttäminen, järjestöjen tarjoama tuki kannattelee ihmisiä varovaistenkin laskelmien mukaan yli 10 miljoonan kohtaamiskerran verran vuodessa.

Näkymättömät-ohjelman lähtökohtana on keskittyä monenlaisten ihmisten sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen. Se tarkoittaa osallisuuden, kuulumisen ja kiinnittymisen vahvistamista ihmisen omista lähiyhteisöissä – tai tällaisten yhteisöjen luomista. Ohjelman tarkoituksena on 15 hankkeen voimin tavoittaa sellaisia ihmisiä, joiden hyvinvointi on eri tavoin uhattuna ja jotka ovat meille muille yhteiskunnallisessa keskustelussa tai palvelujärjestelmissä näkymättömiä ja kuulumattomia. Ihmisiä, joiden tilanne ei ole riittävän huono tai kriisiytynyt avunsaamiseksi tai joiden

elämäntilanteesta ei tiedetä riittävästi. Näkymättömät-ohjelman hankkeiden ytimessä on taito etsiä ja kohdata ihmisiä, jotka ovat näkymättömissämme.

Vaikka näkymättömyys ei ole synonyymi kasautuvalle huono-osaisuudelle tai moniongelmaisuuudelle, yhteiskunnallinen tilanne on muuttanut ohjelmatyötä sen alkuperäisestä ajatuksesta. Monilla hankkeiden kohderyhmiin kuuluvilla tilanteet ovat vaikeutuneet lyhyessä ajassa sosiaaliturvan heikentämisen, työmarkkinatilanteen ja palveluiden karsimisen myötä. Työntekijät kohtaavat työssään yhä haastavammassa tilanteissa olevia ihmisiä ja toimivat jatkuvasti kasvavien tarpeiden paineessa.

Näkymättömyys ei ole yhtäkään ihmistä määrittävä ominaisuus. Kyse on usein ammattilaisten ja ympäröivien ihmisten ymmärtämättömyydestä, tietämättömyydestä tai epähuomiosta. Siihen voi liittyä jotain, mikä poikkeaa tutusta ja totutusta, normeista tai siitä, minkä voimme ulkopuolisina käsittää ja helposti käsitellä. Näkymättömyys voi myös olla jotain vaikeasti tunnistettavaa. Se on jotain, mitä emme osaa huomioda tai johon rakenteemme, tapamme toimia tai palvelumme eivät vastaa – tai jotain, mitä tämän kohtaamattomuuden seurauksena syntyy. Näkymättömyys voi olla väliinpuotoamista, ohiteksi tulemistä tai kuulumattomuutta.

Ohjelmahankkeet työskentelevät siis sellaisten ilmiöiden ja kokemusten kanssa, joihin

ei ole valmiita sanoituksia, malleja ja ratkaisuja. Järjestöjen rahoitusinstrumentit vaativat yleensä tietämään ennakkoon, kuka tarvitsee apua, miten autetaan ja mikä on lopputulos. Näkymättömät-ohjelmassa työntekijät etenevät etsivän työn keinoin, kokeilevat ja kehittävät ei-tietävällä otteella ja asettuvat ihmisten rinnalle yhdessä etsimään vastauksia monenlaisiin tarpeisiin. Työssä rakennetaan sosiaalista hyvinvointia ja erilaisia yhteisöjä, joissa ihmisten väliset yhteydet sekä merkityksellisyyden ja kohdatuksi tuleminen tunteet tulevat todeksi ja vahvistuvat.

Tällaista näkymättömyyttä ei ratkota uusilla innovaatioilla ja kekseliällä tempauksilla. Ihmisten tavoittaminen, yhteisöjen luominen

ja mukaan kutsuminen ovat niitä kohtia, joissa järjestöjen ammattilaiset käyttävät kaikki keinonsa ja keksivät uusia. Näkymättömyyden juurisyytä ratkotaan kuitenkin tunnistamalla, miten ihmisyyteen liittyviä perustarpeita täytetään monenlaisissa elämäntilanteissa ja normien ulkopuolella. Se, mikä ei muutu, on ihmisen tarve kuulua joukkoon, tulla nähdyksi, kuulluksi, ymmärretyksi ja kohdatuksi. Tämän tarpeen täyttämässä ohjelmahankkeet ovat ratkaisevassa roolissa ja tekevät arvokasta työtä.

Tämä tilannekuva tekee näkymätöntä näkyväksi: se kuvaa näkymättömyyden taustalla olevia juurisyytä ja kertoo, miten 15 ohjelmahanketta vahvistavat osallisuutta ja kuu-

lumisen tunnetta. Ohjelmatyötä tarkastellaan myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta, mutta tuloksia ja vaikuttavuutta tarkastellaan tarkemmin ohjelman kolmannessa tilannekuvassa alkuvuodesta 2027.

Kiitos ohjelmahankkeille niin yksilöiden kuin yhteiskunnankin kannalta arvokkaasta työstä! Ohjelmana olemme jo edistäneet yhteensä lähes 7 000 ihmisen sosiaalista hyvinvointia ja rakentaneet lukuisia yhteisöjä. Olemme tehneet yhteistyötä niin valtakunnallisesti kuin paikallisestikin, jotta näkymätön tulisi nähdyksi sekä ymmärrys monenlaisista elämäntilanteista ja kokemuksista lisääntyisi.

Näin rakennamme yhteisö kerrallaan vakaampaa, kriisinkestävämpää ja vahvempaan luottamukseen pohjautuvaa yhteiskuntaa. Teemme tätä ajassa, jossa puolustamme vaikuttavan järjestötyön riittäviä resursseja ja jatkuvuutta samalla, kun taistelemme myös polarisaatiota, vastakkainasettelua, eriarvoisuutta ja kovenevia arvoja vastaan. Jatkamme tätä yhteistä työtämme ohjelmana vielä vuoden 2026 loppuun asti.

Heidi Rosbäck
ohjelmajohtaja
Näkymättömät, Diakonissalaitos

Se, mikä ei muutu, on ihmisen tarve kuulua joukkoon, tulla nähdyksi, kuulluksi, ymmärretyksi ja kohdatuksi. Tämän tarpeen täyttämässä ohjelmahankkeet ovat ratkaisevassa roolissa ja tekevät arvokasta työtä.

Lukijalle

Näkymättömät-ohjelma julkaisee tilannekuvaraportin kerran vuodessa, yhteensä kolme kertaa. Tämä on kolmesta raportista keskimäinen. **Ensimmäinen tilannekuvaraportti** kuvasi ohjelman kohderyhmiä, osallistujien elämäntilanteita, havaintoja osallisuuteen liittyvistä tarpeista ja kokemuksista sekä hankkeiden työntekijöiden kokemuksia käynnistystä toiminnasta. Tämä tilannekuva pohtii näkymättömyyden juurisyitä ja esittelee hankkeissa toimiviksi todettuja hyviä käytäntöjä.

Tilannekuva perustuu hankkeiden työntekijöiden koordinaatiohankkeelle toimittamiin tilannekuvatietoihin, ohjelmahankkeiden työntekijöiden haastatteluihin ja ohjelman kehittämispäivien työpaja-aineistoihin.

Mikä on Näkymättömät-ohjelma?

Näkymättömät-ohjelman lähtökohtana on tavoittaa kohderyhmiä, joiden hyvinvointi on eri tavoin uhattuna, ja jotka jäävät usein yhteiskunnallisessa keskustelussa sivuun tai näkymättömiin. Keskeistä on ihmisten auttaminen heidän omassa toimintaympäristössään ja elämäntilanteessaan sekä keskittyminen kohtaavaan työhön. Ohjelma tuo esiin kokemustietoa, osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun ja haastaa vallitsevia syrjäyttäviä ja osallisuuden kokemuksia heikentäviä rakenteita.

Ohjelman 15 hankkeen tehtävänä on edistää eri kohderyhmien arjen osallisuutta käytännön työssä eri puolilla Suomea. Ohjelmaan kuuluu myös koordinaatiohanke, jota hallinnoi Diakonissalaitos. Osallisuuden kokemuksen mittaamisessa ohjelma hyödyntää THL:n osallisuusindikaattoria.

Näkymättömät-ohjelman tavoitteena on:

- vahvistaa haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien arjen osallisuutta,
- tavoittaa väestöryhmiä, joiden osallisuudesta ei vielä tiedetä riittävästi ja
- tehdä yhteiskunnan piilossa olevia ilmiöitä ja osallisuuden tarpeita näkyviksi.

Ohjelman hankkeet ja kohderyhmät

Oheisessa taulukossa on avattu Näkymättömät-ohjelman hankkeiden nimet, organisaatiot, kohderyhmät, toimintapaikkakunnat ja osallistujamäärät vuosilta 2024–2025.

Taulukko 1. Näkymättömät-ohjelman hankkeet ja kohderyhmät

HANKKEEN JA JÄRJESTÖN NIMI	KOHDERYHMÄ	TOIMINTAPAIKKAKUNNAT	OSALLISTUJAMÄÄRÄ 2024–2025
Hyvinvoivat yksinhuoltajat Sahan-seura	Pääkaupunkiseudulla asuvat maahanmuuttajataustaiseksi identifioituvat yksinhuoltajat	Vantaa, Espoo ja Helsinki	198
Hämeen hiljaiset miehet Hämeen Setlementti	Hämeenlinnan pitäjissä ja kaukana palveluista asuvat 18–80-vuotiaat miehet, jotka kokevat yksinäisyyttä ja mieskaverin puutetta elämässään	Hämeenlinna (Hauho, Lammi, Renko), Iittala (Kalvola) ja Tuulos	138
IKI-hanke Pohjois-Savon sosiaaliturvayhdistys ry	Osallisuutta kaipaavat ja hakevat yli 50-vuotiaat työikäiset koillissavolaiset miehet	Nilsinä, Juankoski, Kaavi, Tuusniemi, Riistavesi ja Kuopio	150
Iltatölkki yksin asuville Auralan Setlementti	Yksinasuvat ja yksinäisyyttä kokevat työikäiset	Turku	190
Kainuu yhdessä läpi elämään (KYLE) Kajaanin Työvoimayhdistys ry	Kainuussa asuvat työttömänä eläköityvät ja muut miehet, joiden osallisuus on heikentynyt ja jotka ovat syrjäytymisvaarassa	Suomussalmi, Hyrynsalmi, Kuhmo, Otanmäki, Ristijärvi, Puolanka, Kajaani ja verkossa	341
Kokemusvoimalla näkyväksi Eläkkeensaajien Keskusliitto ry	Yli 55-vuotiaat eläkkeelle siirtymässä olevat, erityisesti työttömänä tai matalapalkka-aloilta siirtyvät henkilöt	Kuopio, Lapinlahti, Kotka, Siilinjärvi, Lappeenranta, Runni, Varkaus, Leppävirta, Imatra, Iisalmi, Kuusankoski, Kouvola, Anjala, Joutseno, Kiuruvesi ja verkossa	885

HANKKEEN JA JÄRJESTÖN NIMI	KOHDERYHMÄ	TOIMINTAPAIKKAKUNNAT	OSALLISTUJAMÄÄRÄ 2024–2025
Näkyväksi - askeleita osallisuuteen Jyväskylän Suvanto	Ruoka-apu Lyydian asiakkaat, jotka ovat tarvitsemiensa palvelujen ulkopuolella tai kokevat ulkopuolisuutta yhteiskunnan sosiaalisista yhteisöistä ja ruoka-avun vapaaehtoiset	Jyväskylä	644
Olemme olemassa ViaDia Karttula-Tervo ry	18–64-vuotiaat työkäiset aikuiset, jotka kokevat yksinäisyyttä tai ovat jääneet palveluiden ulkopuolelle	Karttula (Kuopio) ja Tervo	47
SiSu Sirkkulanpuiston surutyö Sirkkulanpuiston toimintayhdistys ry	Päihteisiin menehtyneiden vertaiset ja läheiset	Kuopio; etäyhteydellä Vaasa, Varkaus ja Rautalampi	436
Skilda vägar vidare Folkhälsan	Eronneet isät ja miehet Pohjanmaalla	Vaasa, Mustasaari, Pietarsaari, Närpiö ja verkossa	504
Ulkokehän miehet Miessakit ry	Ulkopuolisuutta ja yksinäisyyttä kokevat, parisuhteen puutteesta ahdistusta kokevat ja niin sanottuihin incel-verkkoyhteisöihin liittyvät miehet	Helsinki, Turku ja valtakunnallisesti verkossa	165
Verkkoon kadonneet Setlementti Tampere	Sosiaalisesti eristäytyneet, paljon aikaansa verkossa viettävät työkäiset	Tampere ja valtakunnallisesti verkossa	517
VOIMA - Osallisuutta, osaamista ja yhteisöllisyyttä vapaaehtoistoiminnasta Suomen Punainen Risti	Sosiaalisesti vetäytyneet ja pitkittynyttä yksinäisyyttä kokevat 25–65-vuotiaat	Rovaniemi, Savukoski, Enontekiö, Utsjoki, Muonio, Ranua, Kemi, Tornio ja valtakunnallisesti verkossa	1 804
Voimamatka Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry	Yli 55-vuotiaat lähivuosina eläköityvät ja pitkäaikaistyöttömät jyvaskyläläiset	Jyväskylä	25
Yksin (Erityisen yksin vanhempana) Yksin vanhempana ry	Yhden vanhemman perheet, jotka kokevat yksinäisyyttä tai tarvitsevat tukea esimerkiksi kriisin tai haastavan elämäntilanteen vuoksi	Helsinki, Espoo, Vantaa ja valtakunnallisesti verkossa	743

NÄKYMÄTTÖMÄT-OHJELMA 2024–2025

15 hanketta

~6 700 osallistujaa

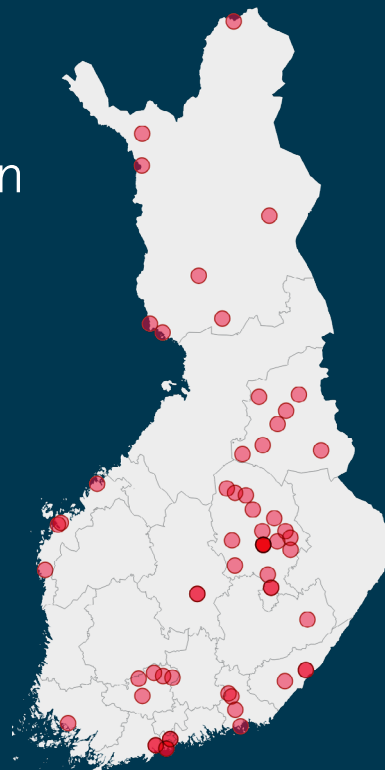
82 % kasvokkain

17 % verkossa

1 % puhelimitse

52 paikkakuntaa & valtakunnallisesti verkossa

Raportin kartat on luotu Datawrapperilla (Datawrapper 2026).

1 Näkymättömyyden taustalla vaikuttavat useat juurisyyt

Juurisyys määritelmällisesti on se syy, johon puuttumalla jokin havaittu ongelma poistuu. Osallisuus on kuitenkin niin monimutkainen kokonaisuus, että harvoin, jos koskaan, siihen liittyvät ongelmat selittyvät yhdellä juurisyillä. Pikemminkin tulisi yksilökohtaisesti selvittää juurisyiden kokonaisuus. Tässäkin ongelmaksi muodostuu usein syy-seuraussuhteen määrittämisen haaste: syiden takana vaikuttaa muita syitä (joiden takana on muita syitä), eikä tyhjentävästi voida todeta, mikä syy edeltää tai johtaa toiseen. Tässä luvussa on kuitenkin teemoiteltu kokonaisuudeksi useasti esiintyviä huomioita näkymättömyyden ja heikon osallisuuden kokemuksen taustalla vaikuttavista tekijöistä.

Juurisyiden tunnistamisessa tilannekuva-tieto pohjaa hanketyöntekijöiden kanssa käytyihin keskusteluihin ja haastatteluihin sekä työntekijöiden tulkintoihin ja havaintoihin siitä, kuka kokee olevansa näkymätön – kenelle, mistä syystä ja missä tilanteissa? Hankkeisiin osallistuminen ei vielä itsessään tarkoita, että osallistuja kokisi näkymättömyyttä tai heikkoa osallisuutta. Osallisuus on subjektiivinen kokemus, joten heikkoa osallisuutta kokevien tunnistaminen osallistujajoukosta on ammattitaitoa ja herkkyyttä vaativaa työtä. Erityistä tarkkuutta vaaditaan etsivässä työssä, jossa osallistujia pyritään löytämään mukaan toimintaan – tilanteissa, joissa henkilö ei itse aktiivisesti hakeudu toimintaan. Yksin eläminen ja oleminen voivat olla myös oma

valinta, eikä välttämättä yksilölle ongelma tai tilanne, johon hän toivoo muutosta. Toisaalta palveluiden ja yhteisöjen ulkopuolelle ja laitamille näkymättömiin jää edelleen ihmisiä, joita ohjelman hankkeet eivät ole tavoittaneet.

On myös huomioitava, että vaikka hankkeiden kohderyhmissä ja sitä myöten juurisyissä ja ilmiöissä on toki yhteneväisyyksiä, ohjelman 15 hanketta tekevät töitä hyvin eri laisten ilmiöiden ja ihmisten parissa. Luvussa esitettyjä havaintoja ei siis tule tulkita tyhjentävinä ja kaikki hankkeita ja niiden osallistujia koskevana selityksinä, vaan näkökulmina, jotka korostuvat kukin eri painotuksin ohjelma-kokonaisuuden hankkeissa.

Juurisyitä pohtiessa tulee muistaa, että yksilön kokemus on intersektionaalinen, risteävien ja limittyvien ominaisuuksien ja vaikutusten kokonaisuus, joka tuskin koskaan on yhteen juurisyihin tai ilmiökokonaisuuteenkaan tyhjentävästi johdettavissa. Monien yksilöllisten tilanteiden taustalla on hyvinkin tunnetuista ja tunnistetuista juurisyistä koostuva kokonaisuus: taustalla vaikuttavat taloudelliset tilanteet, mielenterveyden haasteet, riippuvuuksiin liittyvät ilmiöt, elämäntilanteiden äkilliset muutokset ja nivelkohdat, sekä yksilöllisemmät esimerkiksi luottamukseen, merkityksellisyyteen ja osallisuuden kokemukseen liittyvät kysymykset. Toisaalta ei voida myöskään olettaa, että kaikilla hankkeiden toimintaan osallistuvilla on taustallaan haasteiden kokonaisuus, vaan yksilöllinen tar-

ve voi olla myös hyvin selkeärajainen.

Ei siis tule olettaa ja yleistää, mutta samalla tulisi tiedostaa, ettei osallisuuden kokemuksen korjaaminen aina ole mahdollista vain yhteen, kapeaan syyhin tarttumalla, vaan ihminen tulisi nähdä kokonaisena, 100-prosenttisenä ihmisenä.

Merkityksen tunne kiinnittyy työkykyyn

Osallisuuden kokemus ja oma merkityksellisyyden tunne on usein vahvasti sidoksissa työkykyyn ja työmarkkinoille osallistumiseen. Viimeaikaiset tiukennukset, heikennykset ja leikkaukset liittyen esimerkiksi osatyöhön, kuntouttavaan työhön ja palkkatuettuun työhön ovat suoraan kytköksissä osallisuuden kokemukseen niillä osallistujilla, joita nämä työn muodot koskevat. Tiukentunut politiikka esimerkiksi suojaosien suhteen on vienyt monelta mahdollisuuden osallistua kykyjensä mukaan työmarkkinoille.

Työ itsessään luo merkityksellisyyttä, mutta työpaikat ovat myös yhteisöjä. Osassa hankkeista työyhteisön menetys nähdään juurisyynä näkymättömyydelle. Esimerkiksi työkyvyn menettäminen, irtisanotuksi tuleminen tai eläköityminen ovat nivelkohtia, joissa itselle tärkeäksi muodostunut yhteisö saatetaan menettää. Yhteisön lisäksi myös palvelut kuten työterveys ja lounasruokala ovat

sidoksissa työpaikkaan. Näiden menettämistä ei välttämättä voida tai osata ennakoida ennen työelämästä tai työpaikasta poistumista.

Työkyvyn menettäminen, pitkittyneet työttömyysjaksot tai eläköityminen ovat kyöksissä myös tulevaisuuskoon ja mahdolliseen lamaanumiseen ja toivottomuuteen.

Nähdyksi ja kuulluksi tulemisen puute johtaa toivottomuuteen

Hankkeissa toistuva teema on kasautuva huono-osaisuus eli taloudellisen tilanteen, terveydentilan tai esimerkiksi sosiaalisten kontaktien määrän heikkeneminen samanaikaisesti. Osallisuuden kannalta keskeistä on osallistujien kokemus siitä, ettei muutosta ehdinkoon ole tiedossa. Osallistujilta välittyy kokemus vaikuttamismahdollisuuksien puutteesta omaan tilanteeseen liittyen ja samanaikaisesti koetaan, ettei poliittista tahtoa ole yhteiskunnan tasolla huono-osaisuuden lievittämiseen – usein päinvastoin. Voidaan kokea, ettei juuri omasta tilanteesta tai viiteryhmän hyvinvoinnista välitetä poliittisesti tai ettei itsensä kaltaisille tarjota, eikä tulla tarjoamaan, palveluita.

Näköalattomuus ja toivottomuus ovat myös kytkeytyneitä epäluottamukseen ja ulkopuolisuuden kokemukseen, niin yhteiskunnasta laajemmin kuin lähiyhteisöistäkin. Ulkopuolisuutta saattavat aiheuttaa myös huo-

Osallisuuden kannalta keskeistä on osallistujien kokemus siitä, ettei muutosta ehdinkoon ole tiedossa.

not kokemukset palveluista ja viranomaisista. Hanketyöntekijät tekevätkin paljon korjaavaa työtä yhteiskunnallisen luottamuksen palauttamiseksi. Hankkeet tarjoavat paikkoja ja mahdollisuuksia tulla kuulluksi ja kohdatuksi, ja niissä luodaan uskoa tulevaan ja tuetaan osallistujia kohti heidän tarvitsemiaan palveluita.

Palvelujärjestelmän piiriin ei aina pääse

Hankkeiden pariin hakeutuu usein julkisen sote-palvelujärjestelmän ulkopuolelle jääneitä tai sen piiristä pois jättäytyneitä. Syitä tähän on useita, ja ne voidaan karkeasti jakaa kolmeen teemaan: järjestelmästä putoamiseen, siitä ulossulkemiseen ja sen sisällä kohtaamattomuuteen.

Palveluiden piiristä putoaminen voi joutua esimerkiksi yksilön tullessa palvelun kohderyhmää ajatellen yli-ikäiseksi (esimerkiksi nuorille suunnatut palvelut) tai liian hyväkuntoiseksi (esimerkiksi kuntoutus ja mielen-terveyden palvelut), jolloin akuutimman tarpeen omaavat asetetaan etusijalle, eikä vas-

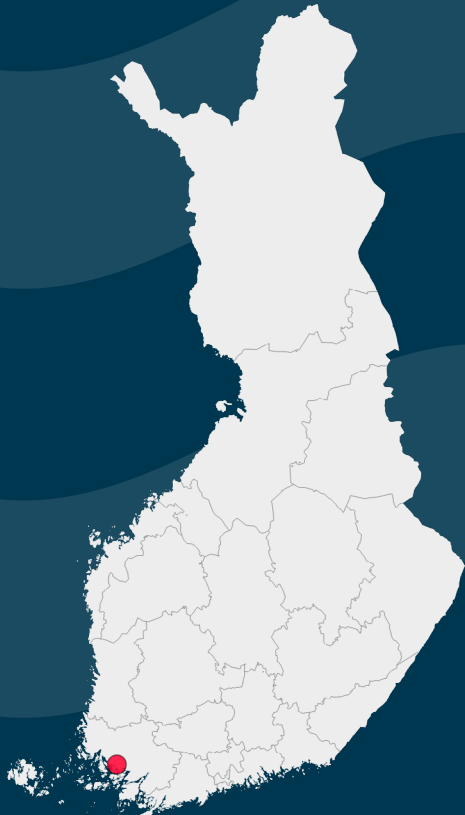
taavaa toimintaa välttämättä ole saatavilla muualla. Erityisesti väliinputoamista tapahtuu siinä kohdassa, jossa oikeus nuorisolain mukaisiin palveluihin päättyy, eikä vastaavaa toimintaa ole saatavilla omassa ikäluokassa.

Lisäksi järjestöjen toimintojen ja julkisten palveluiden (esimerkiksi ikääntyneiden päivätoiminta) vähentymisen myötä itselle ja yksilölliseen tarpeeseen sopivia palveluita on entistä vähemmän. Tällöin osa tippuu kokonaan palveluiden ulkopuolelle ja osa (kuten osa iäkkäämmistä) hakeutuu myös ei-itselle tarkoitettuihin toimintoihin. Palveluiden ja toimintojen karsiminen on jättänyt hanketyöntekijöiden mukaan joitain ihmisryhmiä alueellisesti täysin ilman toimintaa, etenkin työikäisten osalta.

Virallisten palveluiden näkökulma koetaan myös usein kapeana. Hankkeissa nousee toistuvasti esille tilanteet, joissa osallistajat kokevat, että palvelujärjestelmässä heidät lohkotaan pieniksi siivuksiksi. Näkymättömyyden kokemusten taustalla ei siis välttämättä ole kohtaamisten puute sinänsä, vaan kokonaisena näkemisen tarve.

Iltaolkkari yksin asuville

Auralan Setlementti

Tavoitteena on vähentää osallistujien yksinäisyyden tunnetta ja lisätä hyvinvointia, osallisuuden ja merkityksellisyyden kokemuksia. Hanke järjestää avointa ryhmätoimintaa, teemallisia pienryhmiä, retkiä ja tutustumiskäyntejä. Se luo yhteisöjä, joihin jokaisella on mahdollisuus kuulua ja joissa on mahdollisuus tulla näkyväksi toimijaksi. Kohderyhmää ovat yksinasuvat työikäiset, jotka kaipaavat iltoihin sosiaalisia kontakteja.

Toiminnasta hyötyvät erityisesti henkilöt, joiden sosiaalisten kontaktien määrä on muuten vähäinen, joilla on taipumusta kotiin jämähtämiseen, joiden aiemmat sosiaaliset verkostot ovat oman hyvinvoinnin kannalta haitallisia ja jotka kaipaavat ohjaajan tukea ryhmään liittymiseen tai ryhmässä toimimiseen.

Toimintapaikkakunnat 2024–2025: Turku

Hyväksi todettu käytäntö

Harjoittelupaikkojen tarjoaminen opiskelijoille on osoittautunut hyväksi käytännöksi. Se itsessään on osallisuusteko ja vahvistaa harjoittelijan toimijuutta. Lisäksi se opettaa työntekijöille paljon, kun erilaisissa elämäntilanteissa olevat opiskelijat tuovat tiimiin omaa asiantuntijuuttaan. Työntekijöiden ”kuvasto” asiakkaiden suuntaan monipuolistuu, kun harjoittelijoita on eri ikä-, kieli-, sukupuoli- ja elämänpolkutaustoilla. Kävijöiden on ollut helpompi löytää samaistumispintaa ja kiinnittyä toimintaan. Iltaolkkari on tarjonnut harjoittelupaikan 19 harjoittelijalle ensimmäisen 18 kuukauden aikana.

Harjoittelijoita on ollut erilaisin taustoin muun muassa ammattiopinnoista, ammatillisesta kuntoutuksesta, työkokeiluista, työllisyyttä edistävien kurssien työ-elämäntutustumisjaksoilta, kieliopinnoista ja korkeakouluista.

[Lue lisää Iltaolkkari yksin asuville -hankkeesta](#)

Ulossulkemisen taustalla taas vaikuttavat erilaiset palvelujärjestelmän asettamat vaatimukset, kuten päihitteettömyys, digiosaamisen edellyttäminen tai fyysistä läsnäoloa vaativat toiminnat. Myös kielelliset valinnat voivat huomaamattaan sulkea ulos heitä, jotka eivät sanavalintoihin sovi tai niitä koe omakseen. Palveluissa koetaan myös kohtaamattomuutta ja väärinymmärryksiä tilanteissa, joissa yksilö ei tule kohdatuksi omana itsenään. Tämä johtuu usein vallitsevista normeista ja niihin kytkeytyvistä olettamista. Esimerkiksi itselliset vanhemmat joutuvat usein korjaamaan oletuksia järjestelmässä, jossa vallitsee kahden vanhemman normi.

Hankkeiden toimintaan osallistuneet ovat myös kokeneet tarvetta jatkuvuudelle – pysyvämälle tuelle poukkoilevaksi ja hetkelliseksi koetun palvelujärjestelmän rinnalle. Katkonaisuus, palveluista tippuminen ja virallisten palveluiden kapeaksi koettu näkökulma (esimerkiksi tarkoin määritellyt ongelmat ja niihin tarttuminen) korostavat järjestöjen roolia turvaverkkona, jonka varaan voi turvallisesti tippua, ja josta voidaan ponnistaa takaisin palveluiden piiriin.

Sosiaalisten kontaktien puute ja tukiverkoston merkitys

Yksinäisyys ja sosiaalisten kontaktien puute nousee esille monessa hankkeessa. Yksinäisyyden, jopa eristäytyneisyyden taustalla

vaikuttavat monet juurisyyt. Taustalla voi olla erilaisia esteitä tai kynnyksiä, niin yksilöllisiä kuin rakenteellisiakin.

Heikko taloudellinen tilanne toimii usein esteenä niin järjestöjen kuin laajemmin yhteiskunnan toimintaan osallistumiselle. Tämä voi ilmetä välimatkojen kautta liikkumisen hintana: ei ole varaa liikkua sinne, missä voisi tulla nähdyksi ja kohdatuksi. Usein tilanteet ja paikat, joissa olisi mahdollista tulla kohdatuksi, sisältävät jonkinlaisen osallistumismaksun tai vaatimukseen ostaa tuotteita tai palveluita. Voidaankin puhua osallistujille täysin maksuttomien kohtaamispaikkojen, niin sanottujen kolmansien tilojen, puutteesta.

Aina ei ole kyse rahasta: palveluiden ja kohtaamispaikkojen saatavuus riippuu vahvasti paikkakunnasta, asuinpaikasta ja sijainnista. Etenkin, mikäli kyse on vapaata kohtaamispaikkaa erityisemmästä tarpeesta, tarvittua palvelua tai toimintaa ei aina ole saatavilla lähiympäristöstä. Toiminnan ajankohdan suunnittelu vaatii myös työntekijöiltä kohderyhmän tuntemista. Esimerkiksi heikkoa osallisuutta kokevat, päivätöissä käyvät tarvitsevat palveluita nimenomaan iltaisin, ja kokemusten taustalla voi olla juuri työn ulkopuolisella ajalla koettu merkityksen puute.

Yksinäisyyden ja sosiaalisten kontaktien puutteen takana on myös sukupuoleen ja ikään kytkeytyviä sosiaalisia mekanismeja. Siinä missä eläkkeellä olevat vaikuttavat löytävän tiensä toiminnan pariin, olivat sitten

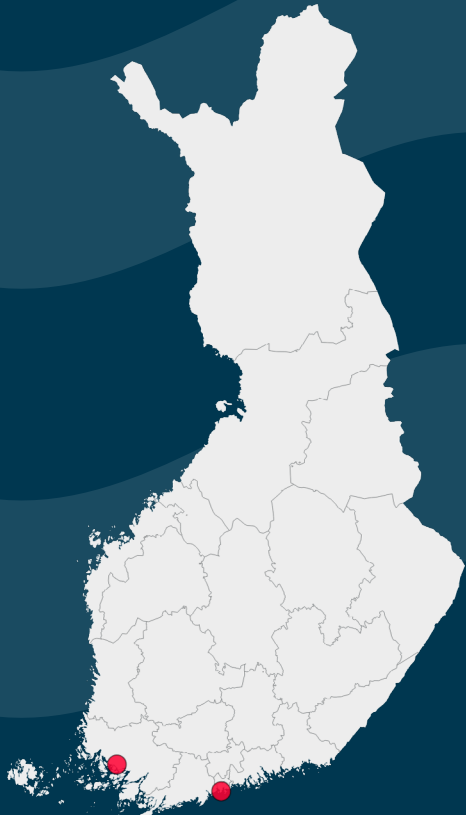
kohderyhmää tai eivät, on yksinäisyyden kokemus tilastollisesti kasvanut jyrkimmin alle 50-vuotiaiden keskuudessa (Laaninen & Niemelä, 2023). Useammassa hankkeessa korostuu vahvasti mieserityisen työn tarve, koska kohderyhmiin kuuluvilla miehillä on usein isompi kynnys hakeutua palveluihin ja toisaalta pienemmät sosiaaliset verkostot kuin naisilla. Toisaalta esille nousee myös naiseryityinen tarve arvostukselle ja merkityksennolle – sille, että pöytä on joskus katettu heitä varten.

Sukupuolisensitiivisyys on hankkeissa läsnä sekä julkilausuttuna toimintaa ohjaavana periaatteena ja työotteena että kohtaavassa työssä hetkessä nousevina työntekijöiden huomioina ja toiminnan mukautuksina. Järjestökenttään liitetyt oletukset toiminnan luonteesta ja kohderyhmästä ovat myös usein sukupuolittuneita: miehet herkästi olettavat ei-sukupuolierityisen toiminnan olevan enemmän naisille suunnattua, mikä näkyy kynnyksenä hakeutua, osallistua ja sitoutua toimintaan. Tämä korostaa miehille suunnattujen toimintojen ja sanoitusten tarvetta.

Kynnyksenä itselle tarpeellisen järjestön toiminnan piiriin hakeutumisessa voi toimia myös pelko leimaantumisesta: voidaan kokea häpeää tai pelätä yhteisön reaktiota omasta tilanteesta ja sen julki tulemisesta. Tämä ilmenee esimerkiksi haluttomuutena osallistua toimintaan virka-aikaan, koska se paljastaisi osallistujan työmarkkinatilanteen.

Ulkokehän Miehet

Miessakit ry

Hanke tukee ulkopuolisuutta, yksinäisyyttä ja osattomuutta kokevia nuoria aikuisia miehiä, joita mietityttää esimerkiksi oma elämänhallinta, netissä vietetty aika tai pettymys yhteiskuntaan tai omiin ihmissuhteisiin. Hanke tarjoaa keskusteluapua yksilötapaamisilla ja ohjatuissa vertaisryhmissä sekä kasvokkain että etäyhteyksin. Toiminta vahvistaa osallistujien hyvinvointia ja arjen toimintakykyä ja vähentää yksinäisyyttä.

Tervetulleita ovat myös miehet, joille ahdistusta aiheuttaa läheisyyden tai parisuhteen puute. Tukea on myös niin sanottuihin incel-verkkoyhteisöihin liittyville miehille.

Toimintapaikkakunnat 2024–2025: Helsinki ja Turku + valtakunnallisesti verkossa

Hyväksi todettu käytäntö

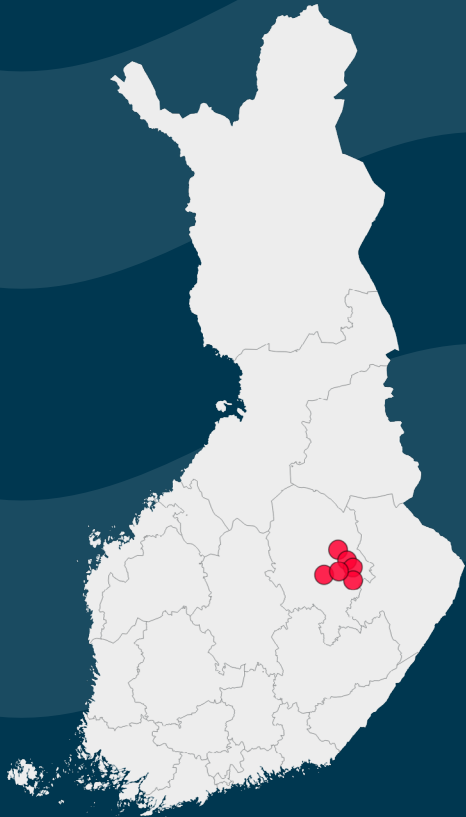
Mieserityinen työskentely: Tuki on kohdennettu miehille, työntekijät ovat miehiä, ja hankkeen yksilökohtaamisissa ja ryhmissä painottuu voimavarana miesten välinen vertaisuus.

Tuen hakeminen voi olla miehille erityisen haastavaa, kun käsittelyssä ovat henkilökohtaiset ja häpeääkin herättävät aiheet, kuten yksinäisyys tai parisuhteen puuttuminen. Suoraan miehille kohdennettu toiminta madaltaa kynnystä hakeutua tuen piiriin. Mieserityinen kohtaamisote vahvistaa samalla kokemusta kuulluksi ja kohdatuksi tulemisesta, mikä näkyy myös osallistujilta saadussa positiivisessa palautteessa.

[Lue lisää Ulkokehän Miehet -hankkeesta](#)

IKI-hanke

Pohjois-Savon
sosiaaliturvayhdistys ry

Tavoitteena on lisätä Koillis-Savon maaseutualueella asuvien miesten osallisuutta. Pääasiallinen toimintamuoto on pitäjissä kokoontuvat miesten vertaisryhmät.

Hanke on suunnattu työikäisille miehille. Osallistujat ovat kaikki yli 50-vuotiaita, joukossa on myös työiän ylittäneitä. Eniten hyötyvät yksinäisyyttä kokevat, askeettista arkea elävät, omaishoitajat ja lesket.

Toimintapaikkakunnat 2024–2025: Nilsinä, Juankoski, Kaavi, Tuusniemi, Riistavesi ja Kuopio

Hyväksi todettu käytäntö

Tarjoamme sekä järjestettyä ohjelmaa että vapaamuotoisempaa yhdessä olemista. Pidämme toimintaan osallistumisen kynnyksen matalana. Viestinnässä painotamme toiminnan helposti lähestyttävyyttä. Toiminta on maksutonta eikä siihen tarvitse sitoutua, vaan saa tulla ja mennä oman mielen mukaan.

[Lue lisää IKI-hankkeesta](#)

Yhteisön paine näyttäytyy sekä pienillä paikakunnilla että isoissa kaupungeissakin, etenkin mikäli osallistuja kuuluu pieneen ja tiiviiseen yhteisöön.

Sosiaalisten kontaktien puute voi tarkoittaa myös sosiaalisen turvaverkon puuttumista. Tämä heikentää yksilön kykyä selviytyä eristeisistä kriisitilanteista elämässään. Tuki-verkoston puute voi jättää yksin esimerkiksi, kun perheen ainoa vanhempi joutuu sairaalahoitoon, tai jos auto lakkaa toimimasta eikä julkinen liikenne ulotu lähistölle. Toisaalta tarve voi olla erityisesti positiivisille verkostoille: taustalla voi vaikuttaa kiinnittyminen esimerkiksi päihtekäyttöä mahdollistaviin ja ylläpitäviin verkostoihin tai vihaa ja radikalisoitumista ruokkiviin yhteisöihin. Näissä tilanteissa tuen tarve voi linkittyä vanhasta irtautumiseen, irtautumista seuraavan yksinäisyyden välttämiseen ja uusien sosiaalisten kontaktien luomiseen.

Kohtaamisia leimaavat oletukset

Erilaiset oletukset, stereotypiat ja vallitsevat normit näyttelevät isoa roolia ohjelmassa ilmenevien haasteiden ylläpitäjinä. Ne voivat aiheuttaa kohtaamattomuutta palveluissa, johtaa ulossulkemiseen tai tyypistää yksilön stereotyyppiksi. Stereotypia voi olla erityisen leimaava, mikäli se pohjautuu vahvaan tunnereaktioon. Esimerkiksi incel-ilmiöön liitetään herkästi hyvin äärimmäisiä oletuksia, mikä voi itsessään nostaa kynnystä hakeutua keskusteluavun piiriin.

Ilmiö itsessään voi siis olla näkyvä, mutta yksilön kokemusta ja kokonaisuutta yksinkertaistava. Tämä taas aiheuttaa ymmärtämättömyyttä ja haitallisia oletuksia, joiden vuoksi kohtaamistilanteissa ja palveluissa ei välttämättä osata vastata yksilön avuntarpeeseen tai tarvetta ei tunnisteta. Tunteita tai latautuneita oletuksia aiheuttavien ilmiöiden parissa osallistujia ei myöskään aina kohdata

arvokkaasti tai kokonaisena. Tämä voi johtaa avun hakemiseen muualta, mahdollisesti haitallisista lähteistä tai yhteisöistä, jotka pitävät sisällään vaaran radikalisoitumisesta ja yhteiskuntavastaisuuden lisääntymisestä.

Tunne ”meistä” ja ”muista” on myös vahva osallistujien joukossa. Koetaan siis suurta sosiaalista etäisyyttä tavalliseksi koettuun kansaan, omaan lähiyhteisöön tai koko yhteiskuntaan. Erottautuminen ja eristäytyminen muista voi myös olla oma valinta, joskin usein vetäytyminen juontaa juurensa ulkoapäin asetetuista odotuksista ja normeista. Taustalla voivat vaikuttaa hyvin monenlaiset asiat, esimerkiksi neurovähemmistöön kuuluminen, taipumus sosiaaliseen väsymykseen ja kuorimitukseen tai kiusaamisen ja syrjinnän kokemukset. Toisinaan yhteiskunnan tason stereotypiat on sisäistetty yksilön tasolla jopa niin vahvasti, että yhteiskuntavastaisuuden sijasta koetaan syvää itsekritiikkiä ja itseän kohdistuvia syytöksiä, jopa itseinhoa.

Pahimmillaan kohtaamispaikkojen puute tarkoittaa myös vuorovaikutuksen liki totaalista puuttumista.

Vaivaavatko meitä kohtaamiskuilut?

Heikon osallisuuden juurisyyt ovat moninaiset ja harvoin yhteen selkeään ja korjattavaan juurisyyhyn johdettavissa. Nykypäivälle ominaisena näyttäytyy merkityksen tunteen kiinnittyminen työkykyyn, usein jopa täystyökykyyn. Kokemus samanarvoisuudesta muiden yhteiskunnan jäsenten kanssa tyypistyy näin hyvin yksinkertaistetusti veronmaksukykyyn ja yhteiskunnan etuuksiin ja tukiin – saajiin ja maksajiin. Tämä puhetapa sävyttää julkista keskustelua, joten sen sisäistäminen ei sinänsä ole yllätys, mutta kokemuksen ehdottomuus ja vahvuus on silti huomionarvoista. Monet juurisyyt myös linkittyvät palvelujärjestelmään ja siellä näkymättömäksi jäämiseen – oli synnä sitten sieltä putoaminen, sieltä poissulkeminen tai sen piirissä koettu kohtaamattomuus.

Yleisesti voi puhua kohtaamisen nälästä eli aidosta, kokonaisena nähdyksi ja kohdatuksi tulemisen tarpeesta – puutteesta kohtaamisille, jotka eivät täytä jotain tiettyä tarvetta ja funktiota, vaan ovat sosiaalisesti tärkeitä itsessään. Yhteiskuntaamme näyttää muodostuneen kohtaamiskuiluja, joita hankkeissa tehtävä työ siltaa ja korjaa osaltaan. Kuilut aiheuttavat merkityksellisen vuorovaikutuksen epäonnistumisen erilaisten syitten takia. Esimerkiksi oletukset, ennakkoluulot ja yleistyksiset aiheuttavat herkästi kohtaamistilanteissa väärinkäsityksiä, vääriä tulkintoja ja kaiken

KOHTAAMISKUILU KATKAISEE VUOROVAIKUTUKSEN TAI ESTÄÄ SEN TOTEUTUMISEN

kaikkiaan vuorovaikutustilanteiden epäonnistumisia. Toisaalta kuilut voivat olla niin syviä, ettei varsinaista vuorovaikutusta pääse edes syntymään. Hankkeissa nousee toistuvasti

esiin osallistujien kokemus siitä, ettei tule yhteiskunnassa kuulluksi. Tällöin vuorovaikutus ei ole epäonnistunut, vaan se jää yksipuoliseksi monologiksi. Kuuntelemista ja erilaisten

äänien kuulemista ja kuulumista voidaan ajatella politiikan peruskivenä, moniäänisen yhteiskunnan edellytyksenä. Samoin kuulematta ja kuuntelematta jättämistä, etenkin politiikan kontekstissa, voidaan pitää yhtenä vallankäytön muotona ja vallan piiristä sulkemisena (Scudder & Neblo, 2025).

Lisäksi vuorovaikutuksen paikat ovat katoamassa. Kolmansien tilojen, kodin ja työpaikan ulkopuolisten helposti saavutettavien ja lähestyttävien paikkojen katoaminen tai muuttuminen maksullisiksi tai muuten kontrolloiduiksi tiloiksi näkyy etenkin tilatyötä tekevissä hankkeissa. Hankkeissakin on jouduttu pohtimaan tilojen kynnyksettömyyttä

ja saavutettavuutta laajemmin, ja samanlaiset neutraalin tilan kysymykset lävistävät yhteiskuntaa: mitkä ovat niitä paikkoja, jonne voi saapua ja joissa voi kohdata muita ilman leimaavuutta, oletuksia tai ostopakkoa? Erilaiset hengelliset tilat tai anniskeluravintolat eivät ole yhdenvertaisesti saavutettavia kohtaamispaikkoja, mutta voivat olla ainoita läheltä löytyviä vaihtoehtoja.

Pahimmillaan kohtaamispaikkojen puute tarkoittaa myös vuorovaikutuksen liki totaalista puuttumista. Myös digitalisaatio muovaa yhteiskuntaan kohtaamiskuiluja – vaikka toki näyttelee myös suurta roolia niiden umpeen kuomisessa. Kuten usein käy, kehityksellä on

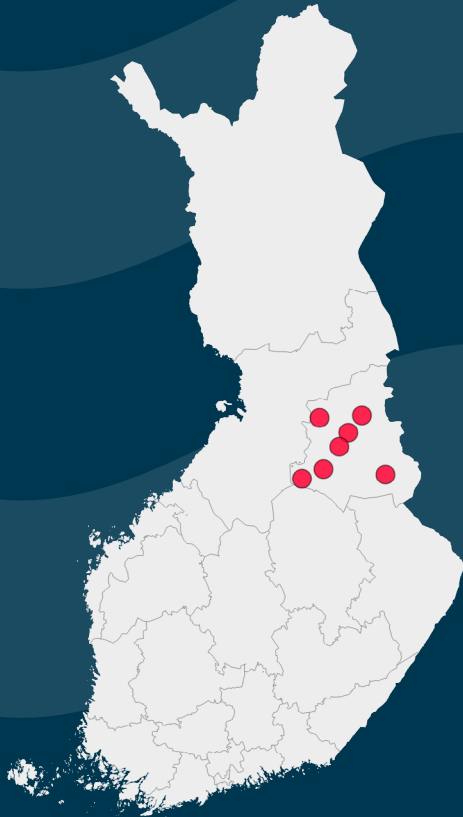
voittajansa ja häviöjensä. Verkkoon siirtyvät palvelut ja kommunikaatio toisaalta mahdollistavat uudenlaista osallistumista ja uusien yhteyksien luomista heillä, joille kasvokkainen kanssakäyminen voi olla vaikeaa. Toisaalta kehitys eristää ja voi aiheuttaa näkymättömyyden kokemusta heillä, jotka eivät täysin sopeudu toimimaan digin läpäisemässä maailmassa. Voidaan myös kokea merkityksättömyyttä, ohittamisen tunnetta, jopa arvottomuutta, kun yhteiskunta sivuuttaa heidät, jotka eivät sopeudu muutokseen. Kaventu-neet kasvokkaisen kanssakäymisen paikat jättävät jälkeensä ison osan kansaa, joka kärsii digitaalisista kohtaamiskuiluista.

Yleisesti voi puhua kohtaamisen nälästä eli aidosta, kokonaisena nähdyksi ja kohdatuksi tulemisen tarpeesta – puutteesta kohtaamisille, jotka eivät täytä jotain tiettyä tarvetta ja funktiota, vaan ovat sosiaalisesti tärkeitä itsessään.

Kainuu yhdessä läpi elämään (KYLE)

Kajaanin Työvoimayhdistys ry

Tavoitteena on osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksen lisääntyminen ja yksinäisyyden tunteen vähentyminen. Hanke tarjoaa kohtaamisen paikkoja ja digitukea.

Tervetulleita ovat kaikki kainuulaiset miehet, erityisesti työttömänä eläköityvät ja muut miehet, jotka kokevat toimintamme tarpeelliseksi. Toiminnasta hyötyvät erityisesti osallistujat, joilla on halu kuulua johonkin porukkaan.

Toimintapaikkakunnat 2024–2025: Suomussalmi, Hyrynsalmi, Kuhmo, Otanmäki, Ristijärvi, Puolanka, Kajaani ja verkossa

Hyväksi todettu käytäntö

Hankkeen kehittämät kirjastoparlamentit lisäävät sosiaalista hyvinvointia ja auttavat löytämään uusia tuttavuuksia. Kirjastoparlamentit palvelevat sekä hankkeen asiakkaita että paikallista elinvoimaa. Kirjastot ovat kaikille avoimia ja neutraaleja paikkoja, joihin jokainen voi saapua matalalla kynnyksellä.

Kirjastoparlamenteissa osallistujat kokoontuvat yhdessä kuuman kupillisen ääreen keskustelemaan ja vaihtamaan kuulumisia. Jokainen voi itse valita osallistumisen tavan. Mukaan voi tulla vaikka lukemaan päivän lehdet tai osallistua etäältä.

Pienenkin ryhmän tapaamiset paikallisessa kirjastossa voivat lisätä pienen paikkakunnan kirjaston käyttöastetta ja tuoda merkittävän lisän kävijämääriin. Kirjastojen henkilökunta on toivottanut parlamentit tervetulleiksi ja auttanut järjestelyissä. Parlamenttien on tarkoitus toimia itsenäisesti hankkeen päätyttyä, joten henkilökunnan tuki helpottaa ryhmäläisten kokoontumista ilman ohjaajia.

Tervetuloo höpisemmään!

[Lue lisää Kainuu yhdessä läpi elämän \(KYLE\) -hankkeesta](#)

2 Näkymättömästä näkyväksi – hankkeissa tunnistettuja ja kehitettyjä hyviä käytäntöjä

Ohjelman työntekijät ovat kahden ensimmäisen toimintavuoden aikana tunnistaneet, luoneet ja kehittäneet monia hyviä käytäntöjä kohderyhmiensä tavoittamiseksi ja tukemiseksi parhaalla mahdollisella tavalla. Monet hankkeista käynnistyivät tuntemattomalta maaperältä, sillä ohjelman tarkoituksena oli tavoittaa uusia kohderyhmiä, jotka eivät tyypillisesti osallistu järjestöjen perinteiseen toimintaan tai joiden elämäntilanteista ei vielä tiedetty riittävästi. Jotta uudenlaisiin tarpeisiin pystyttiin vastaamaan, on hanketyössä jatkojalostettu ja sovellettu hyväksi todettuja työtapoja, sekä kehitetty täysin uusia toimintamalleja ja ratkaisuja aiemmin piiloon jääneisiin haasteisiin.

Seuraavassa on esitelty hankkeiden hyviä käytäntöjä viiden kokoavan otsikon alla. Hyviä käytäntöjä on tunnistettu monella tasolla – yksittäisistä konkreettisista toimintatavoista aina laajempiin periaatteisiin sekä kokonaisiin toimintamalleihin saakka. Hyviä käytäntöjä on kerätty hankkeilta Näkymättömät-ohjelman kehittämisspäivien työpajoissa marraskuussa 2025.

Kokemustiedolla kehittäen ja vaikuttamisen paikkoja tarjoten

Ohjelmassa yhtenä keskeisenä läpileikkaavana periaatteena on ollut kokemustiedon esiintuominen sekä sen jatkuva hyödyntäminen toiminnan kehittämisessä. Kokemustiedolla tarkoitetaan elettyyn elämään pohjautuvaa tietämistä. Kokemustieto koostuu kokemusten kautta muodostuneista ajatuksista, tunteista ja toiminnasta. (Kulmala ym., 2023, s. 41.) Sen lisäksi, että ohjelmahankkeet ovat kehittäneet toimintaa ihmislähtöisesti, on myös rakenteita, jotka tukevat kokemustiedon hyödyntämistä.

Jotta kokemustietoa saadaan kehittämiskäyttöön ja hyödynnettyä hanketoiminnan arjessa, on yksi hyvä toimintamalli koostaa vapaaehtoisista kohderyhmään kuuluvista henkilöistä koostuva kehittämisryhmä. Hankkeissa kehittämisryhmä on saanut nimiä kuten ”asiakasraati” tai ”heimoneuvosto”. Käytännössä kehittämisryhmä toimii säännöllisten ohjattujen kokoontumisten kautta. Kehittämisryhmän ajatuksia ja ideoita hyödyntämällä saadaan suunniteltua kohderyhmän itsensä näköistä toimintaa. Samalla voidaan luovuttaa valtaa järjestäjiltä osallistujille, lisätä osallistujien vaikuttamismahdollisuuksia ja tukea toimijuuden vahvistumista.

Kehittämisryhmä tarvitsee toimiakseen riittävän määrän motivoituneita ja kehittä-

mishaluisia osallistujia, joilla on halu vaikuttaa. Ryhmän osallistujilta vaaditaan motivaation lisäksi aitoa sitoutumista ja aikaa. Kehittämisryhmä ei siis pyöri itsestään, vaan työntekijöiden on tärkeää kiinnittää huomiota alusta asti siihen, miten vapaaehtoisia löydetään, motivoidaan ja tuetaan. Oleellista ryhmän koordinoinnissa on myös sallivan, rohkaisevan ja innostavan ilmapiirin luominen, jotta jokaisen ääni tulee kuuluviin.

Osallistujien vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseksi ja kokemustiedon hyödyntämiseksi voidaan toiminnassa kartoittaa ja kerätä osallistujien näkemyksiä myös muilla tavoilla. Tärkeää on toimia hankkeessa osallistujien tarpeet ja toiveet edellä ja huomioida ne jo toiminnan suunnitteluvaiheessa. Hankkeissa toimiviksi on todettu esimerkiksi tarpeiden ja toiveiden kartoittaminen verkkokyselyn avulla.

Oleellista on myös aidosti kuunnella ja kuulla osallistujien näkemyksiä, myös silloin kun ne eriävät ammattilaisten ajatuksista. Työntekijän on tärkeää pysyä neutraalina, ettei tule turhaan johdatelleeksi osallistujia, ja pystyä luopumaan omista ideoistaan, jos osallistujien näkemys osoittautuu erilaiseksi. Tällainen vallan luovuttaminen osallistujille voi joskus haastaa kokenuttakin ammattilaista, mutta on keskeistä osallisuutta edistävässä työssä.

Näkyväksi – askeleita osallisuuteen

Jyväskylän Suvanto

Hanke tarjoaa yksilöllistä tukea ja palveluohjausta jalkautumalla yhdeksälle ruoka-avun jakelupisteelle Jyväskylässä. Kohderyhmää ovat Ruoka-apu Lyydian asiakkaat, jotka ovat palveluiden ulkopuolella tai kokevat yksinäisyyttä tai ulkopuolisuutta. Lisäksi kohderyhmään kuuluvat jakelupisteillä toimivat vapaaehtoiset.

Hanke tukee osallistujia rakentamaan yhteisöllisyyttä, joka vahvistaa merkityksellisyyden ja osallisuuden kokemuksia. Ruoka-avun asiakasraati edistää asiakkaiden ääntä ruoka-aputyön kehittämiseksi. Hanke tarjoaa ruokajaon vapaaehtoisille tukea ja kehittämistyöpajoja. Eniten ovat hyötäneet osallistujat, jotka ovat hankkeen tuella löytäneet palveluihin ja tulleet kohdatuksi.

Toimintapaikkakunnat 2024–2025: Jyväskylä

Hyväksi todettu käytäntö

Hanke on käynnistännyt asiakasraatitoiminnan, jonka tavoitteena on vahvistaa asiakaslähtöisyyttä ja vaikuttaa ruoka-avun kehittämiseen. Osallistujat kokoontuvat viidestä kuuteen kertaa vuodessa, kahdessa eri ryhmässä. Raati tarjoaa rakenteen, jossa osallistujat voivat turvallisesti pohtia ja tuoda esiin näkemyksiään ajankohtaisista teemoista.

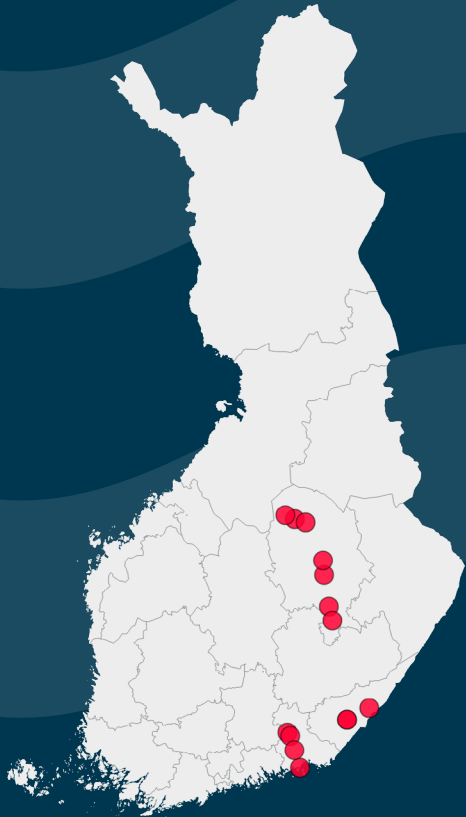
Onnistumisen kannalta keskeistä on selkeä koordinaatio ja avoin, arvostava ja keskustelua tukeva ilmapiiri. Osallistujien motivaatio, halu vaikuttaa ja vertaisuuden kokemus muodostavat raatityöskentelyn perustan. Raati mahdollistaa matalan kynnyksen palveluissa kuultavan käyttäjäkokemuksen, jota voidaan hyödyntää kehittämistyökaluna Lyydian koordinaatioryhmässä.

Asiakasraatitoiminta tukee ruoka-avun laadun kehittämistä ja vahvistaa asiakas-kunnan yhteisöllisyyttä erilaisten retkien ja toiminnan kautta.

[Lue lisää Näkyväksi – askeleita osallisuuteen -hankkeesta](#)

Kokemusvoimalla näkyväksi

Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry

Tavoitteet kiteytyvät kahteen ajatukseen: eläkkeelle ei tarvitse siirtyä yksin ja eläkkeellä ei tarvitse olla hiljaa. Keskeiset toimintamuodot ovat vertaisryhmätoiminta, tietoisut, webinaarit, viestintä, eläkkeellevalmennus ja podcastjaksojen teko yhdessä osallistujien kanssa.

Kohderyhmään kuuluvat eläkkeelle siirtymässä olevat tai vastikään siirtyneet henkilöt, jotka ovat hankalassa elämäntilanteessa. Toisena kohderyhmänä ovat vapaaehtoiset, jotka ohjaisivat ryhmätoimintoja paikallisesti. Käytännössä hanke-toimintaa on toteutettu työntekijävetoisesti.

Toimintapaikkakunnat 2024–2025: Kuopio, Lapinlahti, Kotka, Siilinjärvi, Lappeenranta, Runni, Varkaus, Leppävirta, Imatra, Iisalmi, Kuusankoski, Kouvola, Anjala, Joutseno, Kiuruvesi ja verkossa

Hyväksi todettu käytäntö

Olemme luoneet viestipajaryhmän, joka vastaa tavoitteeseemme siitä, että eläkkeellä ei tarvitse olla hiljaa. Ryhmän osallistujat ovat olleet vasta vähän aikaa eläkkeellä ja kaipaavat rohkaisua oman äänen löytämiseen ja oman tarinansa jäsentämiseen. Olemme yhdessä osallistujien ja ulkopuolisen kouluttajan kanssa suunnitelleet ja toteuttaneet podcast-jaksoja osallistujia itseään kiinnostavista aiheista. Yhteisen keskustelun myötä asiat ovat loksahdelleet paikoilleen. Rohkaistuminen mikrofonin edessä asioista puhumiseen ja positiivinen palaute kuulijoilta on tukenut osallistujien pystyvyyden tunnetta.

[Lue lisää Kokemusvoimalla näkyväksi -hankkeesta](#)

Kohti kynnyksetöntä osallistumista

”Matalan kynnyksen toiminta” on järjestömaailmassa vakiintunut tapa kuvata toimintaa, johon jokaisen olisi mahdollisimman helppo tulla mukaan. Jotta hankkeet onnistuisivat tavoittamaan aiemmin näkymättömiin jääneitä kohderyhmiä, on tehtävä paljon työtä matalienkin kynnysten poistamiseksi. Matalan kynnyksen sijaan tavoitteena onkin usein täysin kynnyksettömän osallistumisen mahdollistaminen. Tähän tarkoitukseen hankkeissa on kehitelty monenlaisia toimivia käytäntöjä.

Näkymättömät-ohjelman yhtenä lähtökohdiana on tavoittaa etsivän työn keinoin ihmisiä, joita ei perinteisesti ole järjestöjen toimintaan vielä tavoitettu. Tästä syystä hankkeissa on ollut suuri tarve kehittää hyviä käytäntöjä ensimmäisen kontaktin saamiseksi potentiaaliin osallistujiin. Ensimmäinen vastaan tuleva kynnyks voi monelle olla jo ylipäättään

paikalle tuleminen. Usein toimivaa onkin ollut jalkautua sinne, missä kohderyhmän ihmiset jo ovat, heille tuttuun ja turvalliseen paikkaan. Etsivä työ on tuottanut tulosta esimerkiksi jalkautuminen ruokajakopisteille, kirjastoihin tai internetin keskustelupalstoille.

Toisinaan matala kynnyks tarkoittaa suoranaista toimintaan mukaan houkuttelua. Esimerkiksi mukavan yhteisen tekemisen, kuten luontoretken tai muun toiminnallisen tekemisen myötä hankkeeseen on helpompi tulla vähitellen tutustumaan. Ensikontaktissa tärkeään rooliin nousee monesti myös pieni tarjottava – kahvilla, pullalla tai makkaralla voi olla yllättävänkin suuri merkitys. Se toivottaa tervetulleeksi, tarjoaa hyvän tekosyyntä liittyä seuraan ja voi helpottaa alkujännitystä.

Myös ensikontaktin jälkeen matalan kynnyksen ylläpitäminen on tärkeää. Monessa hankkeessa on todettu toimivaksi toimintamalliksi tarjota monipuolisia yksilön tarpeisiin mukautuvia tapoja osallistua. Toimin-

nassa voidaan esimerkiksi yhdistellä säännöllistä ryhmätoimintaa ja kertaluontoisia pop-up-tapahtumia, tarjota mahdollisuuksia sekä ammatilliseen yksilötukeen että vertaisryhmätukeen. Tärkeintä on, että jokainen voi osallistua haluamallaan tavalla – sukeltaa täysillä yhteisöön tai tarkkailla sen laitamilta. Tarvitaan siis riittävän kevyitä tapoja osallistua, jotka eivät vaadi sitoutumista pitkäkestoisiin prosesseihin.

Työntekijöillä on merkittävä rooli erilaisten tilanteiden fasilitoinnissa. Joskus on tarpeen esimerkiksi sosiaalisissa tilanteissa tarjota jotakin turvallista oheistekemistä kuten palapelin rakentelua, mikä luo tilanteelle turvallisen rakenteen, jota seurata. Myös erilaisten hierarkioiden purkaminen voi olla tarpeen, jotta osallistujat kokevat työntekijät osana yhteisöä, ei sen ylä- tai ulkopuolella.

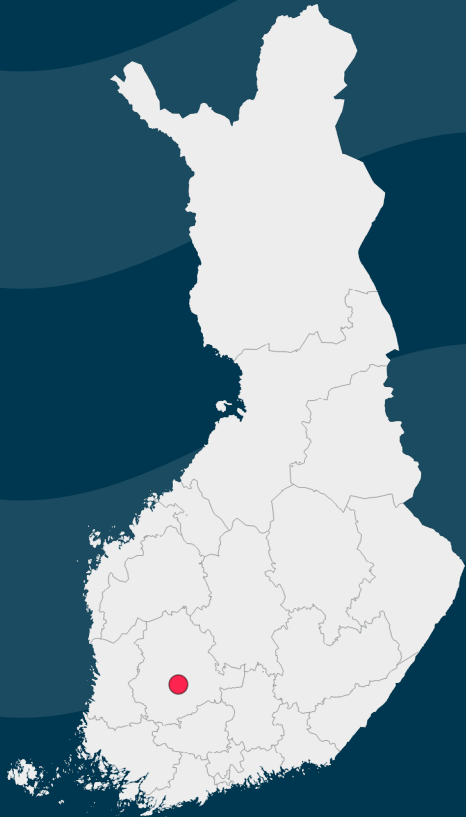
Joissain tilanteissa, esimerkiksi päihde-työssä, osallistumisen kynnyksistä voi madaltaa mahdollisuus osallistua anonyymisti. Vaikka osallistuja ei välttämättä itse sitä noudattaisikaan, antaa anonyymien osallistumisen mahdollisuus viestin itsemääräämisoikeudesta ja vapaudesta valita. On myös tärkeää, että kaikessa toiminnassa ei ole esimerkiksi päihde-työnteettömyyden vaatimusta. Ihmisen rajaaminen kaiken toiminnan ulkopuolelle elämäntaustan tai ongelman vuoksi estää kohtaamisen ja luottamuksen ensikokemusten synnyn, ja vääränlaisuuden kokemus lisääntyy entisestään.

Jotta hankkeet onnistuisivat tavoittamaan aiemmin näkymättömiin jääneitä kohderyhmiä, on tehtävä paljon työtä matalienkin kynnysten poistamiseksi.

Verkkoon kadonneet

Setlementti Tampere

Hanke keskustelee sosiaalisesti eristäytyneiden, paljon aikaansa verkossa viettävien työkäisten kanssa siellä missä he ovat, verkkofoorumeilla ja peliyhteisöissä. Hanke kartuttaa tietoa kohderyhmistä ja ryhmien kokemuksista, toiveista ja tarpeista. Osallistujat rikkovat komeroitumiseen liittyviä stigmoja muun muassa osallistumalla hanketyöhön ja kehittämällä erilaisia toimintamalleja. Komeroituminen viittaa sosiaalisesta elämästä täysin vetäytyviin henkilöihin ja tähän vetäytymisilmiöön. Se tunnetaan myös japaninkielisellä termillä hikikomori.

Eniten hyötyvät henkilöt, jotka ovat motivoituneita muuttamaan tilannettaan ja vastaanottamaan tukea.

Toimintapaikkakunnat 2024–2025: valtakunnallisesti verkossa

Hyväksi todettu käytäntö

Jaamme keskustelualustalla järjestämämme toiminnan karkeasti kolmeen koriin: Mukaan kutsuvaa toimintaa ovat esimerkiksi tietovisat ja leffaillat, joihin voi klikata itsensä mukaan vaikkapa vain seuraamaan. Luottamusta rakentavaa toimintaa ovat esimerkiksi yhteisölliset pelit ja ilmiötason keskustelut komeroitumisesta. Kehittymiseen pyrkivää toimintaa ovat esimerkiksi mielenterveystaito- ja lyhytterapia ja henkilökohtaiset keskustelut.

Järjestämme viikoittain toimintaa jokaisesta korista. Ajatuksena on se, että missä tahansa vaiheessa mukaan tulevalle on oma, sopivan kokoinen väylä osallistua omaan tahtiin ja olla mukana sen verran kuin tuntuu hyvältä.

[Lue lisää Verkkoon kadonneet -hankkeesta](#)

Olemme Olemassa

ViaDia Karttula-Tervo ry

Tavoitteena on edistää yksinäisyyttä kokevien ja palveluiden ulkopuolelle jääneiden työkäisten 18–64-vuotiaiden osallisuutta, arjenhallintaa, hyvinvointia ja voimavaroja. Hanke tarjoaa yksilöllistä ohjausta, kohtaamispaikkoja, toiminnallisia ryhmiä, tapahtumia ja retkiä.

Toiminnasta hyötyvät eniten osallistujat, joilla on suppea tukiverkosto, vähän sosiaalisia kontakteja ja epävarma taloudellinen tilanne.

Toimintapaikkakunnat 2024–2025: Karttula (Kuopio) ja Tervo

Hyväksi todettu käytäntö

Olemme järjestäneet ohjattuja luontoretkiä muun muassa lintutornille ja lammen rantaan kalastamaan, sillä luonnossa oleminen rauhoittaa mieltä ja edistää hyvinvointia. Retkipaikalle on tarjottu kuljetus sitä tarvitseville. Osallistujille on tarjottu pientä syötävää, esimerkiksi kahvia, pullaa ja grillimakkaraa nuotion äärellä. Retki on tuonut ihmisiä yhteen ja mahdollistanut uusien yhteyksien luomisen.

[Lue lisää Olemme Olemassa -hankkeesta](#)

SiSu Sirkkulanpuiston surutyö

Sirkkulanpuiston
Toimintayhdistys ry

Hanke tarjoaa apua ja kehittää keinoja päihteisiin menehtyneiden vertaisille ja läheisille kohdata surua. Tarkoituksena on auttaa löytämään työkaluja tunteiden kanssa työskentelyyn, vahvistaa hyvinvointia lisäävää vertaistukiverkostoa ja vähentää päihdekuolemiin liittyvää häpeäleimaa. Toimintamuotoina ovat yksilöllinen tuki, ryhmätoiminta, muistotilaisuudet ja vertaistuki.

Tukemisen muoto riippuu asiakkaan sen hetkisestä kunnosta. Osa tarvitsee käytännönläheistä yksilötukea, mutta moni kaipaa ja tarvitsee vierelleen pidempiaikaista rinnalla kulkijaa. Osa on myös osallistunut syvempään tunnetyöskentelyyn ja ryhmätoimintaan.

Toimintapaikkakunnat 2024–2025: Kuopio; etäyhteydellä Vaasa, Varkaus ja Rautalampi

Hyväksi todettu käytäntö

Päihteet salliva kohtaaminen surutyössä tarjoaa apua ihmisille, jotka eivät saa sitä mistään muualta päihteidenkäytön vuoksi. Osallistujan tulee olla tapaamis- tai ryhmäkuntoinen, eikä päihteitä käytetä tapaamisen aikana. Työntekijät asettavat viime kädessä rajat tapaamiselle muun muassa ajankäytön ja käsiteltävän teeman suhteen.

Etenemme asiakkaan tilanne ja tarve edellä. Jokainen ansaitsee apua ja kunnioitettavan kohtaamisen. Kohtaaminen voi lisätä luottamusta muuhun palvelujärjestelmään ja motivaatiota avun hakemiseen ja vastaanottamiseen.

Kohtaaminen ilman ulkopuolelta määriteltäviä kriteereitä kuten päihteettömyyttä ja sitoutumista ryhmätoimintaan on yksi tärkeimpiä asioita asiakkaan kokonaiskuvan, avuntarpeen ja avusta saatujen hyötyjen hahmottamisessa ja luottamussuhteen syntymisessä. Luottamussuhde puolestaan on edellytys sille, että asiakas toivoo ja uskoo siihen, että apua on saatavilla ja hän pystyy ottamaan sitä vastaan. Kohtaaminen voi olla parhaimmillaan korjaavaa ja auttaa sillan rakentamisessa asiakkaan ja yhteiskunnan palveluiden välille.

[Lue lisää SiSu Sirkkulanpuiston surutyö -hankkeesta](#)

Luottamuksen rakentaminen on onnistumisen edellytys

Jotta toiminnalla olisi mahdollista saada aikaan haluttuja vaikutuksia, tarvitaan ensin kuitenkin luottamusta – luottamusta ammattilaiseen, osallistajaan ja osallistujien välillä. Tavoitteita kuten osallisuuden vahvistumista, yksinäisyyden vähenemistä tai arjen hyvinvoinnin lisääntymistä ei ole mahdollista saavuttaa ilman että työntekijöiden ja osallistujien välille rakennetaan ensin keskinäistä luottamusta. Luottamuksen tunne lähtee usein kasvamaan pienistä asioista, ja hankkeissa on kehitetty tähän toimintamalleja ja arjen työkaluja. Parhaimmillaan toiminnassa saadut hyvät kokemukset voivat saada liikkeelle hyvän kierteen, ja luottamus alkaa vahvistua myös yhteiskuntaa ja palvelujärjestelmää kohtaan.

Toiminnassa on tunnistettu kulmakiviä, joiden perustalta luottamus alkaa yleensä vahvistua. Ulkopuolisuutta ja osattomuutta kokeneiden osallistujien kanssa työskennellessä pohjaa luottamukselle rakennetaan perusasioista, kuten huomaamalla, huomioimalla

ja kuuntelemalla jokaista. Esimerkiksi viikoittaisessa ryhmätöiminnassa se, että työntekijä huomioi yksilöllisesti jokaisen osallistujan voi olla todella merkityksellistä, sillä toiminta saattaa olla osallistujalle viikon ainoa puhekontakti. Arvostava kohtaaminen koostuu yksinkertaisuudessaan siitä, että tulee kuulluksi ja saa tunteen, että joku välittää.

Ryhmässä luottamus rakentuu toistuvasti avoimen, toista arvostavan ja sallivan ilmapiiriin varaan. Mukaan pyytäminen, kuulumisten kysyminen ja kuuntelu tarkoittaa, että on kanssaihminen kysymyksen ja ajan arvoinen. Kuulluksi ja kohdatuksi tulemisen kokemusta voi vahvistaa se, että työntekijä muistaa myös palata kuultuihin asioihin – tämä korostaa sitä, että käydyt keskustelut ovat olleet merkityksellisiä. Riittävän pienet ryhmäkoot mahdollistavat nähdäksi ja kuulluksi tulemisen kokemusta pienryhmässä. Myös luonto voi toimia ympäristönä, jossa jokainen tulee kohdatuksi omana, arvokkaana itsenään.

Verkkotyössä luottamusta voidaan rakentaa yhteisöllisyyden kautta ja sitä voidaan vahvistaa esimerkiksi sisäpiirin huumorilla. Ohjaa-

jan on hyvä korostaa pieniäkin onnistumisia, ei niinkään ongelmia, joita osallistujat mahdollisesti myös tuovat esiin. Toisaalta on tärkeää antaa myös tilaa negatiivisten tunteiden ja kuulumisten esiin tuomiseen ”pakkopositivisuuden” sijaan. Välillä ryhmätilanteissa tarvitaan myös huomaamatonta, mutta jämäkkää ohjausta, jotta varmistetaan turvallinen ilmapiiri ja keskustelun pysyminen asiallisena.

Luottamuksen rakentamisessa tarvitaan usein työntekijöiltä herkkiä ”tuntosarvia” ja kykyä muokata ohjaamisen ja kohtaamisen tapaa yksilöllisesti sekä tilanteen mukaan. Välillä tarvitaan esimerkiksi ohjaamista toimintaan ja välillä tukea itseohjautuvuuteen, läsnäolon taitoa sekä huomaamatonta tukea keskustelun opetteluun. Tärkeintä on olla ihminen ihmiselle. Ammattilaiselta tämä vaatii kuitenkin myös rajanvetoa osana luottamuksen luomista. Kuinka paljon itsestään voi antaa, kenelle ja missä tilanteissa on yksilöllistä ja tilannekohtaista. Työssä ei voi onnistua, jos ei tunnista rajojaan ja sitä, miten kohtaamisista ja toiminnasta palautuu.

Voimamatka

Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry

Hanke mahdollistaa elämäntilanteista kertomisen ja pitkäaikaistyöttömyyteen liittyvien ilmiöiden esiintuomisen. Kohderyhmää ovat yli 55-vuotiaat jyvaskyläläiset pitkäaikaistyöttömät, joilla eläkkeelle jääminen lähestyy.

Keinoja ovat terveystetsäretket ja sosiaalipedagoginen hevostoiminta (SPHT) pienryhminä, joista on muotoutunut vertaistuellisia. Tavoitteena on vahvistaa osallistujien voimavaroja, vahvuuksia, toimijuutta ja mahdollisuuksia. Hanke tukee osallistujia luomalla positiivisempaa tulevaisuuskuvaa, vahvistamalla voimavaroja, mahdollistamalla uusia sosiaalisia kontakteja ja lisäämällä arjen merkityksellisyyttä.

Toimintapaikkakunnat 2024–2025: Jyväskylä

Hyväksi todettu käytäntö

Terveystetsäretkien yksi tavoite on, että ryhmäläiset kokevat olevansa erityisiä ja arvostettuja yhteiskunnallisesta asemastaan riippumatta. Kuulemme usein yllättyneitä huudahduksia:

”Minulleko?”

Vastaus on yksinkertainen:

”Kyllä, sinulle. Nuotiokahvit on katettu, ole hyvä.”

Pian alkaa kuulua pussien rapinaa. Ohjaajat saavat katsella ilahtuneita kasvoja, kun osallistujat kaivelevat murkinaa lounaspusseistaan. Lounaspussi on suuri tuki monen arkeen. Sieltä löytyy usein terveellisiä välipaloja kuten hedelmiä ja pähkinöitä ja maukas nuotiolounas kuten savukalavoileipä, burrito tai hodari.

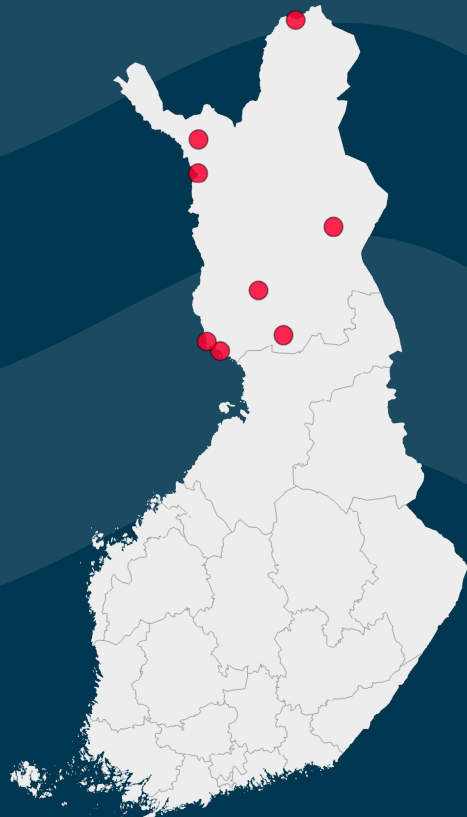
Kaikilla on yhtäläiset erikoisruokavaliot huomioivat herkut vatsaa lämmittämään, eikä rupattelu ruoan äärellä rasita taloudellisesti tai ole este taloudellisen tilanteen vuoksi.

Tällainen kohtaaminen voi olla harvinaista. Pitkäaikaistyöttömällä voi olla takanaan vuosia jatkuneita arvottomuuden kokemuksia. Lounaspussista välittyikin syvempi viesti ja välittäminen, joka kertoo arvostuksesta ja tasavertaisuudesta.

[Lue lisää Voimamatka-hankkeesta](#)

VOIMA – Osallisuutta, osaamista ja yhteisöllisyyttä vapaaehtois- toiminnasta

Suomen Punainen Risti

Tavoitteena on edistää osallisuutta, hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä vapaaehtoistoiminnan keinoin. Toimintaan kuuluu kohtaamispaikkoja, ryhmiä ja tapahtumia verkossa valtakunnallisesti ja kasvokkain Lapin alueella. Hanke tekee vaikuttamistyötä muun muassa tuottamalla ja julkaisemalla dokumentteja yksinäisyyden ja eristäytyneisyyden teemoista.

Kohderyhmänä ovat 25–65-vuotiaat sosiaalisesti vetäytyneet ja pitkittynyttä yksinäisyyttä kokevat aikuiset. Työstä hyötyvät erityisesti henkilöt, jotka ovat avoimia muutokselle.

Toimintapaikkakunnat 2024–2025: Rovaniemi, Savukoski, Enontekiö, Utsjoki, Muonio, Ranua, Kemi ja Tornio + valtakunnallisesti verkossa

Hyväksi todettu käytäntö

Toiminnassa on poikettu tutuista tavoista ja vastattu tarpeisiin uusin kokeiluin. Olemme yhteensovittaneet osallistujien toiveita ja vapaaehtoisten kiinnostuksia ja osaamista. Vapaaehtoiset ovat tutustuneet osallistujien toiveista koottuihin ideapapereihin, mikä on herättänyt innostusta uudenlaisten toimintojen kokeiluun. Näin vapaaehtoisten motivaatio on vahvistunut ja osallistujat ovat löytäneet mieleistään toimintaa. Toiminnallinen työskentely on madaltanut osallistujien osallistumisen kynnyksiä, helpottanut sosiaalista jännittämistä ja vahvistanut toimijuuden kokemusta. Turvallinen ilmapiiri ja sen rakentaminen on mahdollistanut erilaiset osallistumisen tavat ja nähdyksi tuleminen. Toiminta tukee hyvinvointia ja osallisuutta yhdessä tekemällä, luovin keinoin ja osallistujia kuunnellen.

[Lue lisää VOIMA – Osallisuutta, osaamista ja yhteisöllisyyttä vapaaehtoistoiminnasta -hankkeesta](#)

Osallisuus, omistajuus ja sitoutuminen kulkevat käsi kädessä

Kun osallistujat tuntevat omistajuutta toiminnasta ja yhteisöstä, johon osallistuvat, saavat he osallisuuden kokemuksia ja sitoutuvat toimintaan. Näin syntyy itseään vahvistava kehä. Koska hankkeissa tavoitellaan loppujen lopuksi yhteisöjen omaehtoista jatkuvuutta myös hankkeen päättymisen jälkeen, on omistajuus toiminnasta ja sen onnistumisista oltava osallistujilla itsellään.

Joskus työntekijöiltä vaaditaan osallistujien aktiivista osallistamista. Syvää ulkopuolisuutta kokevien henkilöiden yksilöohjauksessa käsitellään usein vaikeita elämän ongelmia ja osallistuja saattaa odottaa ratkaisuja työntekijältä. Osallistujan aktiivinen osallistaminen ongelmien ratkaisemiseen on todettu toimivaksi. Keskustelussa voidaan tarttua

osallistujan keskeneräisiin ja epävarmihinkin ajatuksiin, kannustaa ja sparrata kohti ratkaisuja. Kun ratkaisut kumpuavat osallistujilta itseltään, on sitoutuminen niihin vahvempaa. Samalla vahvistetaan toiveikkuutta ja pystyvyyden tunnetta.

Monesti kuitenkin parasta ”osallistamista” on se, että työntekijät astuvat taka-alalle ja luovuttavat vallan osallistujille itselleen. Tällöin työntekijät eivät tarjoa valmista ohjelmaa, vaan osallistujat tuottavat sisällön läsnäolollaan. Tässäkin tarvitaan molemminpuolista luottoa siihen, että tilanne kantaa. Esimerkiksi ryhmätoiminnassa ihmiset sitoutuvat ja jäävät toimintaan, kun he löytävät toisensa ja toisistaan jotain, mitä tarvitsevat tai mikä heitä yhdistää.

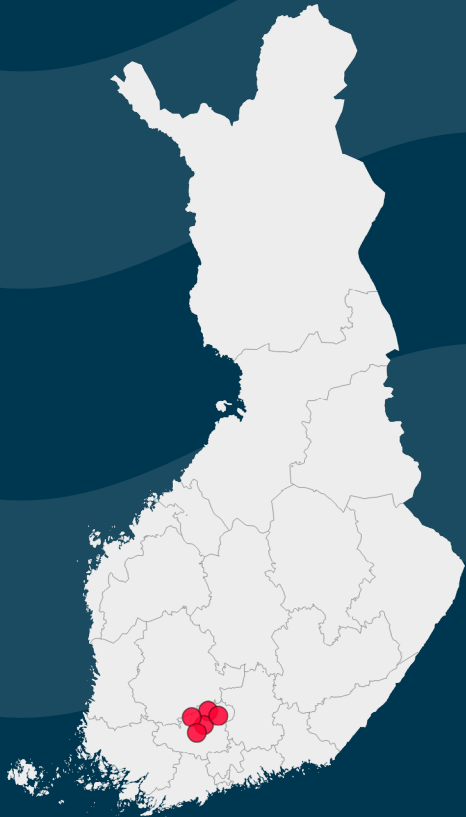
Hankkeissa tavoitellaan toiminnan tai siitä nousseiden hyötyjen jatkumista myös hankkeen päättymisen jälkeen. Esimerkiksi

ryhmätoiminnassa osallisuus on noussut siivilleen sitä vahvemmin, mitä vähemmän osallistujat enää tarvitsevat työntekijöitä yhteisön arjessa ja ylläpitämisessä. Työntekijät voivat kuitenkin mahdollistaa ja helpottaa yhteen hitsautuneiden ryhmien yhteydenpitoa tarjoamalla siihen kanavan (esimerkiksi some tai keskusteluryhmän) tai rohkaisemalla ystävyyssuhteiden jatkamiseen myös toiminnan ulkopuolella.

Vapaaehtoisena toimiminen on usein osallisuutta, omistajuutta ja sitoutumista parhaimmillaan. Myös vapaaehtoistoiminnan rooleissa on kuitenkin hyvä muistaa matala kynnyksen ja toimijuuden polkujen rakentaminen. Mahdollisuuksia on laaja skaala alkaen yksinkertaisesta yhdessä olemisesta laajempaan osallistumiseen sekä mahdollisuuksiin osallistua toiminnan järjestämiseen ja vaikuttaa toimintaa ideoimalla.

Hämeen hiljaiset miehet

Hämeen Setlementti

Hanke edistää nähyksi ja kuulluksi tulemista ryhmä- ja yksilöohjauksilla. Niiden avulla itsearvostus ja itsetunto kasvavat, vuorovaikutustilanteissa pärjääminen helpottuu ja osallisuuden ja hyväksytyksi tulemisen tunteet lisääntyvät. Laajempaan päämäärään on saada miestyö osaksi kunnan ja järjestöjen yhdessä tekemää työtä.

Kohderyhmänä ovat 18–80-vuotiaat miehet, jotka asuvat Hämeenlinnan pitäjissä, kaukana palveluista, kokevat arjessa mieskaverin puutetta ja haluavat tulla kohdatuksi ja kuulluksi. Hanke tavoittelee pitäjissä myös syrjäytyneitä ja yksinäisiä miehiä tarjoamalla mielekästä tekemistä ja paikan, jonne saa tulla sellaisena kuin on ja antaa itsestään sen mitä haluaa jakaa.

Toimintapaikkakunnat 2024–2025: Hämeenlinna: Hauho, Lammi, Renko, Kalvola (littala) ja Tuulos (pop-up-toteutus)

Hyväksi todettu käytäntö

Hanke tarjoaa osallistujilleen konkreettisen tavan auttaa arjessa ja rakentaa miesten välistä ystävyyttä. Toiminnan myötä miehet ovat alkaneet pitää yhteyttä myös ryhmätapaamisten ulkopuolella. Yhteinen tekeminen vähentää yksinäisyyttä ja vahvistaa tunnetta porukkaan kuulumisesta.

Säännöllinen rytmi arkeen, mielekäs toiminta ja uudet ystävyysuhteet parantavat elämänlaatua. Yhteyttä muihin voi pitää omien voimavarojen ja tarpeiden mukaan.

Tapaamisissa on helppo tutustua samankaltaisessa elämäntilanteessa oleviin ihmisiin. Yhteishenki ja luottamus vahvistuvat vähitellen. Uusien osallistujien on helppo tulla mukaan, sillä kaikki ovat ryhmässä yhtä tärkeitä ja arvokkaita.

On tärkeää, että ystävyystoiminta juurtuu pysyväksi osaksi paikallisyhteisöä. Näin se voi jatkua myös hankkeen päättymisen jälkeen aktiivisten osallistujien voimin. Tavoitteena on, että jokaisella on tarvittaessa ihminen, johon ottaa yhteyttä – ja varmuus siitä, ettei jää yksin.

Vuonna 2025 havaitsimme merkittävän muutoksen, kun hyvinvointialue vähensi päivätoimintaa eri paikkakunnilla. Päivätoiminnan ulkopuolelle jääneet miehet ovat sen jälkeen hakeutuneet ryhmiimme.

[**Lue lisää Hämeen hiljaiset miehet -hankkeesta**](#)

Skilda Vägar Vidare | Erilliset tiet eteenpäin

Folkhälsan

Projektets huvudsakliga målgrupp är separerade män som söker balans i sitt liv. Gruppverksamheten erbjuder kamratstöd för både separerade män och barn som genomgår sina föräldrars separation. Målet är att stödja männen i separationsprocessen och föräldraskapet.

Projektet når papporna effektivt via barnen och stöder föräldraskapet. Medföräldrar och professionella som i sitt arbete möter personer i separation hör också till målgrupperna.

Hankkeen pääkohderyhmä ovat eronneet miehet, jotka etsivät elämäänsä tasapainoa. Ryhmätoiminta tarjoaa vertaistukea sekä miehille että vanhempinsa eroa läpikäyville lapsille. Tavoitteena on tukea miehiä eroprosessissa ja vanhemmuudessa.

Lasten kautta hanke tavoittaa tehokkaasti isät ja voi tukea vanhemmuutta. Kohderyhmiin kuuluvat myös yhteisvanhemmat ja ammattilaiset, jotka kohtaavat työssään eronneita vanhempia.

Verksamhetsort | Toimintapaikkakunnat 2024–2025: Vasa, Korsholm, Jakobstad och Närpes (Vaasa, Mustasaari, Pietarsaari ja Närpiö)

God praxis | Hyväksi todettu käytäntö

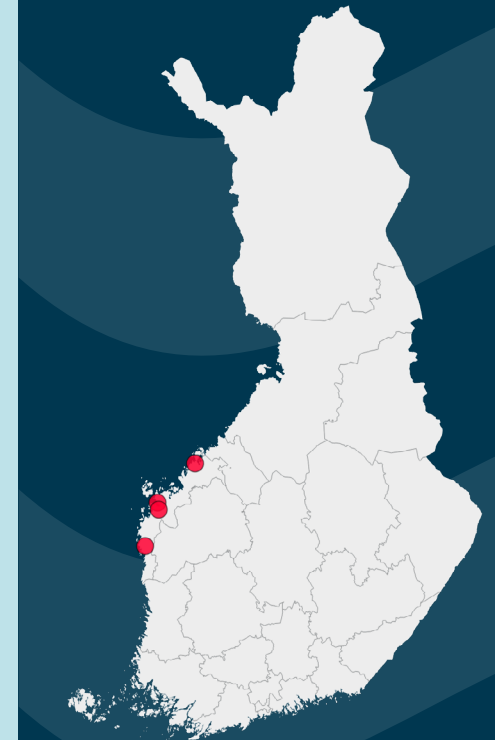
Stödgruppen för separerade män erbjuder kamratstöd. Träffarna har ett på förhand definierat innehåll så att det tydligt skiljer sig från de öppna diskussionsgrupperna. Deltagarna kan påverka gruppernas struktur, det vill säga huruvida de deltar i en diskussionsgrupp eller verksamhetsgrupp. Då bildas gemenskapen på deras villkor vilket ökar på deltagarnas engagemang.

Vår verksamhet och våra aktiviteter skapar en trygg miljö där männen kan dela med sig av sina erfarenheter och utmaningar, få råd och skapa vänskapsrelationer. Tillsammans hjälper vi varandra att navigera i svåra tider.

Eronneiden miesten tukiryhmä tarjoaa vertaistukea. Tapaamisilla on ennalta määritelty sisältö, jotta se erottuu selkeästi avoimista keskusteluryhmistä. Osallistujat voivat vaikuttaa ryhmien rakenteeseen eli siihen, osallistuvatko keskusteluryhmään vai toimintaryhmään. Tällöin yhteisöllisyys rakentuu osallistujien ehdoilla, mikä lisää sitoutumista.

Toimintamme ja aktiviteettimme luovat turvallisen ympäristön, jossa miehet voivat jakaa kokemuksiaan ja haasteitaan, saada neuvoja ja rakentaa ystävyysuhteita. Yhdessä autamme toisiamme selviytymään vaikeista ajoista.

[Läs mer om Skilda Vägar Vidare -projektet](#)
[Lue lisää Erilliset tiet eteenpäin -hankkeesta](#)

Kohderyhmän tarpeisiin vastaavan avun tarjoaminen

Näkymättömät-ohjelman hankkeissa on pyritty vastaamaan moninaisten kohderyhmien tarpeisiin. Hankkeet ovatkin keskenään hyvin erilaisia. Osassa hankkeita keskeistä on myös ammatillisen tuen ja avun tarjoaminen, sekä osallistujan ohjaaminen palvelupoluille ja niillä eteenpäin.

Hankkeissa on kehitetty erilaisia lähestymistapoja tarpeita vastaavan tuen ja avun tarjoamiseksi. Tuen kohdentaminen tarkasti kyseisen kohderyhmän tarpeisiin ja erikoistuminen esimerkiksi miehille suunnattuun tukeen on osoittautunut toimivaksi. Sopivan tarkasti kohdennettuun toimintaan ja sen markkinointiin on kohderyhmän helpompi

tarttua. Kohdennettu tuki myös vahvistaa lähtökohtaisesti kokemusta huomioimisesta sekä erityisten haasteiden ottamisesta vakavasti.

Hankkeissa on myös tunnistettu tarve reagoida nopeasti, jos osallistujalla on kriisitilanne. Tarvittava apu voi olla esimerkiksi yksilöohjausta tai konkreettista tukea kuten lastenhoitoapua yhden vanhemman perheille. Ammatillisessa tuessa on kehitetty luovia menetelmiä (esimerkiksi maalaus, musiikki, käsillä tekeminen) vaikeiden asioiden käsittelyn avuksi sekä ammatillisesti ohjattuja vertaisryhmiä. Tuen oikea-aikaisuus on erityisen tärkeää, etenkin jos tarve on akuutti tai avun hakeminen on suuren kynnyksen takana ja tahtuu ehkä vain kerran.

Oikea-aikainen ja konkreettinen apu on

ketterämpää, edullisempää ja kevyempää kuin interventiot siinä vaiheessa, kun tilanne on jo eskaloitunut. Tarpeisiin vastaamiseksi ja oikean palvelun piiriin saattamiseksi on järjestöjen erityisosaaminen (kohderyhmän tuntemus ja luottamussuhde osallistujiin) monesti korvaamatonta. Myös ammatillisessa auttamistyössä oman osaamisen ja vastuun rajojen tunnistaminen on työntekijän ydinosaamista, ja ohjaaminen oikean tiedon ja palvelun piiriin oleellista. Silloin kun ei voi olla ammattilaisena avuksi, voi olla kuitenkin ihmisenä läsnä. On tärkeää tunnistaa oman roolinsa ja osaamisensa rajat esimerkiksi osallistujan mielenterveyden haasteisiin liittyvissä tilanteissa, mutta samalla voi vastata hyvin inhimilliseen kohtaamiseen ja kuulluksi tulemisen tarpeeseen.

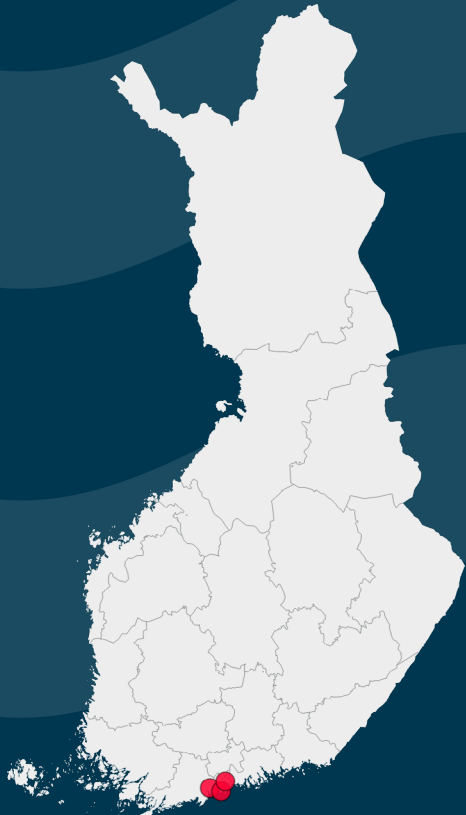
NÄHDYKSI TULEMISEN VAIKUTUKSET HEIJASTUVAT YHTEISKUNTAAN

Kun ihminen tulee kohdatuksi, saa tarvitsemaansa tukea ja kokee yhteisöllisyyttä, merkityksellisyyden kokemus lisääntyy ja luottamus ihmisiin sekä yhteiskuntaan vahvistuu.

Hyvinvoivat yksinhuoltajat

Sahan-seura

Hanke tarjoaa yksilö- ja ryhmätukea pääkaupunkiseudulla asuville maahanmuuttaja-taustaiseksi identifioituville yksinhuoltajille. Tavoitteena on parantaa osallistujien hyvinvointia, osallisuutta ja arjessa jaksamista sekä kehittää kulttuurisensitiivistä, matalan kynnyksen toimintaa.

Eniten hyötyvät henkilöt, joilla on palvelutarpeita, mutta jotka eivät jaksamisen tai tiedon puutteen vuoksi ole löytäneet palveluja.

Toimintapaikkakunnat 2024–2025: Vantaa, Espoo ja Helsinki

Hyväksi todettu käytäntö

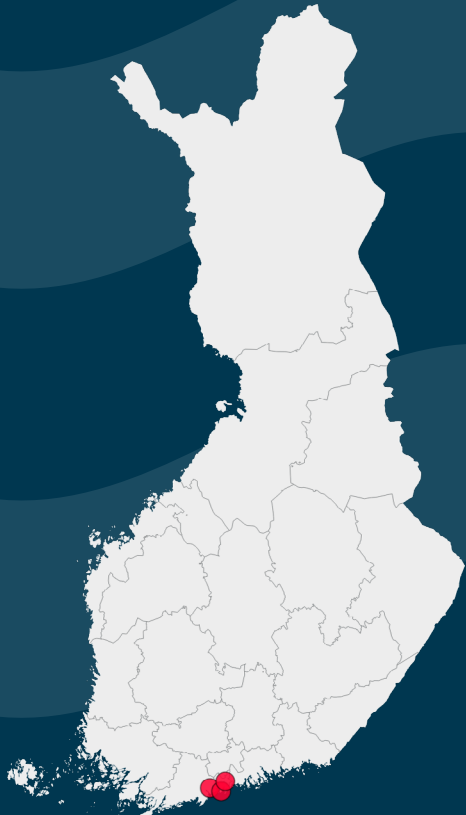
Kartoitamme aina ensin uuden asiakkaan tilanteen. Puramme tilanteen pienemmiksi osiksi ja alamme hoitaa tärkeintä asiaa ensin. Jos asiakas esimerkiksi tulee luoksemme avioeron vuoksi, hoidamme ensin eroon liittyvät akuutit asiat. Sen jälkeen varaamme asiakkaalle uusia aikoja, jotta pystymme auttamaan häntä kokonaisvaltaisesti. Avuntarve voi liittyä esimerkiksi uuden asunnon etsimiseen, päiväkotipaikkojen hakemiseen tai lastenvalvojan kanssa asioinnissa tukemiseen.

Akuutin kriisitilanteen käsittelyn jälkeen, autamme arkisissa asioissa kuten työhauussa ja laskujen hallinnoinnissa. Käytäntö tukee pidempiaikaisen asiakassuhteen syntymistä, kun emme yritä hoitaa kaikkia asioita yhden tapaamisen aikana, vaan pyrimme tuomaan asiakkaan laajemmin tarjoamamme tuen piiriin.

[Lue lisää Hyvinvoivat yksinhuoltajat -hankkeesta](#)

Yksin (E erityisen yksin vanhempana)

Yksin Vanhempana ry

Hanke tarjoaa ammatillista tukea yhden vanhemman perheille haastavissa elämäntilanteissa ja akuuteissa kriiseissä. Yhden vanhemman perhe voi olla esimerkiksi yksin raskaana oleva, yksinhuoltaja, etävanhempi, lähivanhempi, vuoroviikkovanhempi, itsellinen vanhempi tai leski.

Tuki on yksilö- ja ryhmämuotoista. Hanke tekee etsivää työtä, kuuntelee osallistujien tarpeita, joiden pohjalta toimintaa kohdennetaan ja tuo osallistujien näkökulmia esiin yhteiskunnallisessa keskustelussa. Erityisen paljon hyötyvät yksin raskaana, vauvan tai taaperon kanssa olevat vanhemmat.

Toimintapaikkakunnat 2024–2025: Helsinki, Vantaa ja Espoo
+ valtakunnallisesti verkossa

Hyväksi todettu käytäntö

Säännölliset tapaamiset rytmittävät osallistujien arkea ja sen merkitystä. Vertais- ja ystävyysuhteet jatkuvat ryhmien päätyttyä omaehtoisesti tai hankkeen sisällä vapaaehtoisen ohjaamana vertaisryhmänä. Työntekijöiden kyky kuunnella ja kuulla rakentaa turvaa ja luottamusta. Säännöllisyys luo rakennetta arkeen. Konkreettinen apu akuuteissa tilanteissa koetaan tärkeäksi.

Toiminta vahvistaa osallistujien voimavaroja, sosiaalista osallisuutta, itseluottamusta, arjessa selviämistä ja tunnesäätelytaitoja. Osallistujat saavat tukea eri elämäntilanteisiin ja lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteeseen.

Ryhmät, yksilötuki ja tapahtumat lisäävät psyykkistä hyvinvointia, virkistymistä, jaksamista, itsetuntemusta ja toivoa. Turvallinen ja avoin ilmapiiri auttaa vähentämään yksinäisyyttä.

[Lue lisää Yksin \(E erityisen yksin vanhempana\) -hankkeesta](#)

Osallisuutta vahvistavan työn keskeisiä elementtejä

Hyvien käytäntöjen luominen on ollut jatkuvaa kehittämistä ja kokeilemalla etenemistä. Oman hankkeen kontekstissa toimiviin ratkaisuihin on päästy jalostamalla ja soveltamalla jo olemassa olevia sekä ideoimalla täysin uusia lähestymistapoja. Keskeinen havainto ohjelmatyössä on kuitenkin se, että onnistuneen kehittämistyön tuloksena ei välttämättä aina synny urauurtavia uusia innovaatiota, vaan tarpeenmukainen toiminta voi olla jotain jo pitkään hyväksi todettua. Perinteiset osallisuuden vahvistamisen keinot kuten esimerkiksi asiakasraati tai toimijuuden vahvistami-

nen vapaaehtoisroolien kautta ovat monessa tapauksessa juuri sitä, mitä tarvitaan. Pyörää ei siis aina tarvitse keksiä uudestaan.

Tuttujen ja tunnettujen hyvien käytäntöjen kohdallakin on kontekstilla aina merkitystä, ja pienilläkin asioilla voi olla suuri arvo. Esimerkiksi matalasta kynnyksestä puhuttaessa on hyvä huomioida, että se voi tarkoittaa eri asioita erilaisissa tilanteissa. Ohjelman hankkeissa on todettu, että on tärkeää tarjota osallistumisen paikkoja, joita osallistujat eivät koe lähtökohdiltaan ongelmalähtöisiksi tai leimaaviksi. Toisaalta osa kaipaa apua erityiseen tilanteeseen ja kutsua osallistua osana juuri itselle sopivaa, tarkkaan rajattua viiteryhmiä.

Osallisuutta vahvistavan työn keskeisiä elementtejä

- ✓ Kokemustieto
- ✓ Mahdollisuus vaikuttaa ja toimia
- ✓ Kynnyksettömyys
- ✓ Omistajuus ja omaehtoisuus
- ✓ Yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen
- ✓ Luottamus
- ✓ Nähdä ja kuulla tuleminen

On tärkeää tarjota osallistumisen paikkoja, joita osallistujat eivät koe lähtökohdiltaan ongelmalähtöisiksi tai leimaaviksi.

3 Osallisuusindikaattorin avulla saadaan tietoa ohjelman osallistujien osallisuuden kokemuksesta

Näkymättömät ohjelmassa käytetään yhteisenä mittarina Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kehittämää osallisuusindikaattoria (THL, 2026). Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta ja muodostuu kymmenestä väittämästä. Osallisuusindikaattorin pistemäärä syntyy laskemalla yhteen väittämien summapistet, joka muunnetaan asteikolle 0–100.

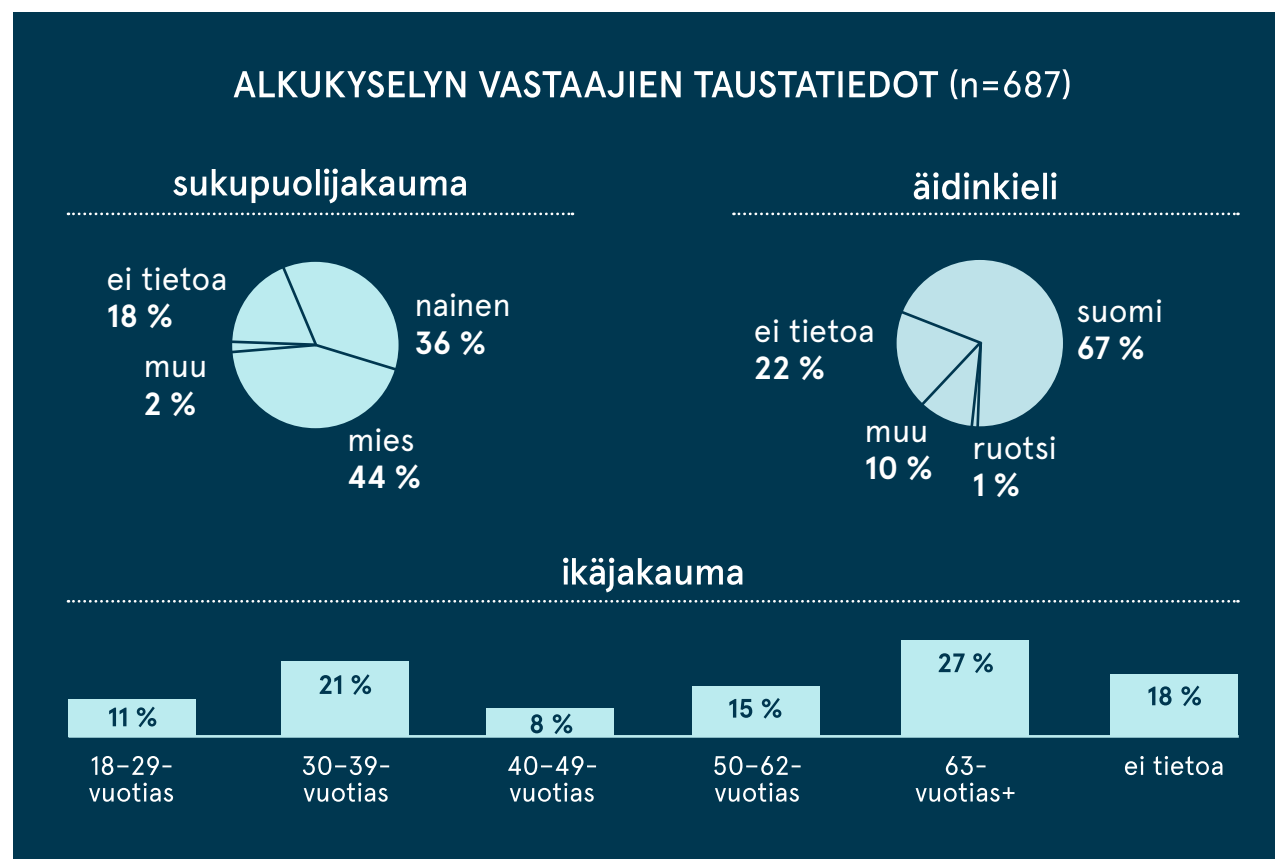
Osallisuusindikaattoria käytetään ohjelmassa kahdella tavalla. Indikaattorin avulla selvitetään kohderyhmien lähtötilannetta eli osallisuuden kokemusta toiminnan alussa. Osallistujien lähtötilannetta on kuvattu tarkemmin ohjelman **ensimmäisessä tilannekuvassa**. Lisäksi osallisuusindikaattoria käytetään yhtenä mittarina ohjelman tulosten ja vaikutusten arvioinnissa. Tietoa kerätään kyselylomakkeella, joka osallistujia pyydetään täyttämään toiminnan alussa ja seurantakyselyllä tietyn ajan kuluttua tai toiminnan lopussa.

Vastauksia on kerätty sekä paperisilla että sähköisellä lomakkeella. Suurin osa hankkeista on käyttänyt ohjelman yhteistä kyselylomaketta taustakysymyksineen, mutta kaksi hanketta on kerännyt osallisuusindikaattoritiedon erikseen ja kerätyt aineistot on yhdistetty koko ohjelman aineistoon.

Vastauksia on monessa hankkeessa saatu kohderyhmien erityispiirteet huomioiden kerättyä verrattain hyvin. Ohjelman koko osallistujamäärään (noin 6 700 henkilöä) nähden vastausprosentti on kuitenkin pieni. Tämä

johtuu pääasiassa siitä, että osalla hankkeista on toimintaa, jossa kyselylomakkeen täyttäminen ei ole mielekäästä (esimerkiksi jalkautuvaa työtä, jossa kohtaamiset saattavat olla yksittäisiä ohjauksetoimia). Tällöin kyselylomaketta on käytetty vain siihen sopivissa toiminnoissa kuten intensiivisemmässä tuessa ja ryhmätoiminnoissa. Kyselyyn vastaaminen on

luonnollisesti ollut aina vapaaehtoista, joten missään toiminnossa ei vastauksia ole saatu kaikilta osallistujilta. Yksittäisten hankkeiden kohdalla ei kannata tehdä pelkän osallisuusindikaattorin pohjalta liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä ja yleistyksiä, varsinkaan jos vastaajamäärä on pieni suhteessa hankkeen koko osallistujamäärään.

Osallisuuden vahvistuminen osallisuusindikaattoritiedon valossa

Taulukkoon 2 (s. 43) on koottu Näkymättömät-ohjelman yhteisellä alkukyselyllä kerättyä tietoa osallisuuden kokemuksesta toimintaan tultaessa. Taulukossa on esitetty osallisuusindikaattorin keskiarvo koko ohjelman tasolla sekä jokaisesta hankkeesta erikseen. Jos osallisuusindikaattorin kaikkiin väittämiin ei ole vastattu, ei summapistettä voida laskea. Tästä syystä osallisuusindikaattorin tulokset on koottu koko vastaajamäärästä (n=687) hyväksytyjen 627 vastauksen pohjalta.

Esimerkiksi FinSote 2019 -tutkimuksen aineistossa osallisuusindikaattorin keskiarvo oli Suomen aikuisväestöllä 75,2 pistettä (Hedman ym., 2021). Terve Suomi -tutkimuksessa (2022–2023) osallisuuden kokemuksen taso oli miehillä keskimäärin 72,3 ja naisilla 74,5 pistettä (Castaneda ym., 2023). Koko ohjelmassa osallisuusindikaattorilla mitattu alin pistemäärä oli 0 ja ylin pistemäärä 100. Myös yksittäisissä hankkeissa tulosten vaihteluväli oli yleensä suuri.

Näkymättömät-ohjelmassa osallisuusindikaattorin keskiarvo toimintaan tultaessa on 68,4 pistettä. Kyselyyn vastanneista 57 prosentilla osallisuusindikaattorin pistemäärä on 75 pistettä tai alle. Osallisuusindikaattorin keskiarvoissa on kuitenkin ohjelman hankkeiden välillä erittäin suuria eroja, ja hankkeiden erilaiset vastaajamäärät vaikuttavat ko-

ko ohjelman keskiarvoon. Lisäksi kyselyn tuloksia tarkasteltaessa on tärkeää huomioida, että vastaajamäärät ovat suurimmassa osassa hankkeita melko pieniä, eikä tuloksia voida välttämättä yleistää koskemaan koko osallistujajoukkoa.

Osallisuusindikaattorista alle 50 pistettä saavilla osallisuuden kokemus on erittäin heikko (Sotkanet, 2026). Erittäin heikkoa osallisuutta kokevien osuus oli Näkymättömät-ohjelman aineistossa 19 prosenttia. Suomen koko aikuisväestössä heikkoa osallisuutta kokee noin kymmenesosa. Esimerkiksi Terve Suomi -tutkimuksessa erittäin heikkoa osallisuuden kokemus oli 11 prosentilla miehistä ja yhdeksällä prosentilla naisista (Castaneda ym., 2023).

Vaikka ohjelman tarkoituksena on tavoittaa näkymättömiin jääviä kohderyhmiä, on vastaajien joukossa paljon myös vahvaa osallisuutta kokevia (yli 75 pistettä). Tämä voi kertoa osittain siitä, että osassa hankkeista ydinkohderyhmää ei ole tavoitettu suunnitellusti, etsivä työ on osoittautunut haastavaksi tai että avoimeen toimintaan on osallistunut ydinkohderyhmän ohella myös vahvempaa osallisuutta kokevia. Toisaalta voi olla, että tavoitetut osallistujat ovat kyseisen hankkeen kohderyhmää ja tuen tarpeessa muulla tavoin, vaikka osallisuuden kokemus onkin heillä vahvaa. Esimerkiksi yhden vanhemman perheissä osallisuusindikaattorin tuloksia saattaa selittää osaltaan se, että pienen lapsen van-

hemmuus tuo merkityksellisyyttä elämään, vaikka arki olisikin haastavaa monella tavalla. Toisaalta elämänmuutos kuten lapsen syntymä voi hetkellisesti heikentää osallisuuden kokemusta.

Kahdessa hankkeessa on onnistuttu erityisen hyvin tavoittamaan erittäin heikkoa osallisuutta kokevia. Ulkokehän miehet- ja Verkoon kadonneet -hankkeissa osallisuusindikaattorin keskiarvo alkukyselyssä on huomattavan alhainen, molemmissa alle 50 pistettä. Näissä hankkeissa on poikkeuksellisen hyvin onnistuttu tunnistamaan ja tavoittamaan heikon osallisuuden näkökulmasta keskeiset kohderyhmät sekä kehitetty heidän tarpeisiinsa erittäin hyvin vastaavaa toimintaa.

ERITTÄIN HEIKKO OSALLISUUS JA YKSINÄISYYS ALKUKYSELYSSÄ

Erittäin heikkoa osallisuutta kokevat* **19 %**

Yksinäisyyttä kokevat** **29 %**

* osallisuusindikaattorin pistemäärä alle 50, n=627

** melko usein tai jatkuvasti itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus, n=535

Taulukko 2. Osallistujien osallisuuden kokemus toimintaan tullessa (osallisuusindikaattorin tulos alkukyselyssä)

HANKKEEN JA JÄRJESTÖN NIMI	KESKIVARVO ALKU- KYSELYSSÄ	ALLE 50 P. erittäin heikko osallisuus	75 P. TAI ALLE	N*
Koko Näkymättömät-ohjelma	68,4	19 %	57 %	627
Hyvinvoivat yksinhuoltajat Sahan-seura	84,7	4 %	30 %	46
Hämeen hiljaiset miehet Hämeen Setlementti	73,8	6 %	53 %	17
IKI-hanke Pohjois-Savon sosiaaliturvayhdistys ry	77,8	8 %	33 %	36
Iltatolkkari yksin asuville Auralan Setlementti	66,4	24 %	58 %	38
Kainuu yhdessä läpi elämään (KYLE) Kajaanin Työvoimayhdistys ry	73,8	8 %	45 %	40
Kokemusvoimalla näkyväksi Eläkkeensaajien Keskusliitto ry	77,7	2 %	39 %	88
Näkyväksi - askeleita osallisuuteen Jyväskylän Suvanto	67,7	23 %	57 %	44
Olemme olemassa ViaDia Karttula-Tervo ry	72,3	19 %	63 %	16
SiSu Sirkkulanpuiston surutyö Sirkkulanpuiston toimintayhdistys ry	72,7	10 %	50 %	30
Skilda vägar vidare Folkhälsan	73,0	0 %	54 %	13
Ulkokehän miehet Miessakit ry	36,7	73 %	100 %	64
Verkkoon kadonneet Setlementti Tampere	48,4	56 %	93 %	41
VOIMA - Osallisuutta, osaamista ja yhteisöllisyyttä vapaaehtoistoiminnasta Suomen Punainen Risti	71,9	13 %	56 %	16
Voimamatka Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry	64,5	21 %	83 %	29
Yksin (Eriyisen yksin vanhempana) Yksin vanhempana ry	73,3	3 %	54 %	109

*Osallisuusindikaattorin täysin täyttäneiden vastaajien lukumäärä

Taulukossa 3 (s. 45) on esitetty osallisuusindikaattorin tuloksessa tapahtunutta muutosta alku- ja seurantamittauksen välillä. Muutos kertoo osaltaan siitä, onko hankkeilla ollut osallisuutta vahvistavia vaikutuksia. Tarkasteluun on otettu vain ne vastaajat, jotka ovat vastanneet sekä alku- että seurantakyselyyn (n=271). Muutamassa hankkeessa on kysely tehty vielä kolmannenkin kerran osallistujille, jotka ovat olleet mukana toiminnassa pitkään. Tässä tarkastelussa on verrattu ensimmäistä ja toista mittausta. Jos hankkeessa vastaajamäärä jäi tässä tarkastelussa alle 10, ei hankekohtaisia tuloksia ole eritelty tunnisteettavuuden riskin välttämiseksi, lukuun ottamatta anonyymia verkkotoimintaa.

Tulosten tulkinnessa on tärkeää huomioida, että vastaajakato alkukyselyn ja seurantakyselyn välillä on suuri. Koko ohjelman tasolla vain alle puolet alkukyselyyn vastanneista vas-

tasi myös seurantakyselyyn. Tämä johtuu ennen kaikkea hankkeiden toiminnan luonteesta. Matalan kynnyksen toiminnassa ei pystytä toimintaan tultaessa ennustamaan, ketkä osallistujista tulevat jatkamaan toiminnassa pitempään, tai milloin osallistuja jää pois toiminnasta syystä tai toisesta. Avoimessa ryhmätoiminnassa seurantakyselyitä on yleensä täytetty jollakin tietyllä ryhmäkerralla tai ajanjaksolla, jolloin kaikkia ei ole pystytty tavoittamaan. Suljetuissa ryhmissä tai yksilöohjauksessa alku- ja seurantamittauksen toteuttaminen on puolestaan helpompaa.

Koko ohjelman tasolla osallisuusindikaattorin keskiarvo on alku- ja seurantamittauksen välillä noussut lähes neljä pistettä. Yli puolella vastaajista (56 %) muutos osallisuuden kokemuksessa on ollut positiivinen. Tämä viittaa siihen, että toiminnalla on ollut osallistujien osallisuutta vahvistavia vaikutuksia.

Osassa hankkeista positiivinen muutos on ollut suurempi ja osallisuuden kokemus on vahvistunut yli kahdella kolmasosalla vastaajista.

Kun tarkastellaan erikseen niitä vastaajia, joilla osallisuuden kokemus on vahvistunut (56 % vastaajista), havaitaan, että heillä osallisuusindikaattorin lähtötaso alkumittauksessa on ollut hieman keskimääräistä matalampi (keskiarvo 65,6 pistettä). Tämä voi viitata siihen, että toiminnalla on osallisuutta vahvistavia vaikutuksia erityisesti niiden osallistujien kohdalla, joilla osallisuus on ollut toimintaan tultaessa heikompaa. Tutkimuksen mukaan osallisuutta edistävässä interventioissa kyky kohdistaa toiminta apua tarvitsevaan kohde-ryhmään on keskeinen vaikuttavuuden ehto, ja tärkeää on onnistua tavoittamaan keskimääräistä heikompaa osallisuutta kokevia (Nousiainen, 2025).

Taulukko 3. Osallisuuden kokemuksen vahvistuminen (osallisuusindikaattorin tuloksen muutos alku- ja seurantamittauksen välillä)

HANKKEEN JA JÄRJESTÖN NIMI	N *	KESKIARVO ALKUKYSELYSSÄ	KESKIARVO SEURANTA- KYSELYSSÄ	OSUUS VASTAAJISTA, JOILLA POSITIIVINEN MUUTOS
Koko Näkymättömät-ohjelma	271	71,0	74,4	56 %
Hyvinvoivat yksinhuoltajat Sahan-seura	15	89,2	81,5	27 %
Hämeen hiljaiset miehet Hämeen Setlementti	22	72,8	73,4	41 %
IKI-hanke Pohjois-Savon sosiaaliturvayhdistys ry	18	70,8	77,5	67 %
Iltaolkkari yksin asuville Auralan Setlementti	26	62,1	68,2	50 %
Kainuu yhdessä läpi elämään (KYLE) Kajaanin Työvoimayhdistys ry	25	72,8	74,6	56 %
Kokemusvoimalla näkyväksi Eläkkeensaajien Keskusliitto ry	64	77,9	77,2	47 %
Näkyväksi - askeleita osallisuuteen Jyväskylän Suvanto	10	68,8	72,5	50 %
Olemme olemassa ViaDia Karttula-Tervo ry	13	74,6	85,6	77 %
SiSu Sirkkulanpuiston surutyö Sirkkulanpuiston toimintayhdistys ry	1	-	-	-
Skilda vägar vidare Folkhälsan	1	-	-	-
Ulkokehän miehet Miessakit ry	13	34,8	42,1	85 %
Verkkoon kadonneet Setlementti Tampere	7	57,5	67,9	57 %
VOIMA - Osallisuutta, osaamista ja yhteisöllisyyttä vapaaehtoistoiminnasta Suomen Punainen Risti	8	-	-	-
Voimamatka Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry	16	62,7	72,8	69 %
Yksin (Eriyisen yksin vanhempana) Yksin vanhempana ry	32	74,1	79	59 %

*Niiden vastaajien lukumäärä, joilla vähintään kaksi osallisuusindikaattorin mittaustulosta

Mittaamiseen liittyviä haasteita ratkotaan täydentävällä tiedolla ja laadullisilla menetelmillä

Kyselylomakkeella kerätyn tiedon tulkinnessa on tärkeää huomioida tiedonkeruutilanteeseen liittyviä tekijöitä. Jokaisen 15 hankkeen on täytynyt sovitella tiedonkeruu hankkeen erityiseen kontekstiin, kohderyhmän ominaispiirteisiin ja käytännön toiminnan asettamiin raameihin. Kaikki ovat käyttäneet yhteisenä mittarina osallisuusindikaattoria, mutta tiedonkeruun yhdistäminen käytännön toimintaan osallistujien kanssa on ollut osassa hankkeista haastavampaa kuin toisissa.

Alkukyselyn tarkoituksena on mitata osallistujien osallisuuden kokemusta lähtötilanteessa eli ennen toimintaan osallistumista. Aidon alkumittauksen saaminen on kuitenkin osoittautunut käytännössä haastavaksi. Kyselyn täyttäminen heti ensikohtaamisella on

ollut monissa hankkeissa mahdotonta. Alkumittauksen tuloksia siis todennäköisesti väristää jonkin verran se, että merkittävä osa vastaajista on jo ehtinyt kyselyn täyttämishetkellä osallistua toimintaan muutaman kerran tai pitempään.

Usein niissä hankkeissa, joissa kokonaisosallistujamäärä on ollut suuri, on kyselyn vastausprosentti ollut pieni. Erityisesti sekä alku- että loppukyselyyn vastanneiden osuus koko osallistujamäärästä on lähes kaikissa hankkeissa pieni. Lisäksi monessa hankkeessa on arveltu, että henkilöt, joiden tilanne oli kaikkein haastavin, eivät ole niitä, jotka ylipäättään kyselylomakkeeseen saatiin vastaamaan. On hyvin mahdollista, että kyselyyn vastaamisessa on tapahtunut käytännön syistä jonkin verran valikoitumista, ja otos ei täysin edusta koko osallistujajoukkoa. Osallistujilla, jotka vastasivat sekä alku- että seurantakyselyyn, oli osallisuusindikaattorin keskiarvo toimintaan tultaessa hieman kor-

keampi (keskiarvo 71,0; n=271) kuin kaikilla alkukyselyyn vastanneilla (keskiarvo 68,4; n=627).

Vaikuttavuuden esiin tuomiseksi tarvitaan kuitenkin myös muita mittareita ja menetelmiä. Tietoa hankkeiden vaikuttavuudesta täydennetään muun muassa arvioimalla väittämien ja avokysymysten avulla toiminnan koettuja vaikutuksia. Erityisesti kuvaa ohjelman vaikuttavuudesta tullaan täydentämään laadullisilla menetelmillä kerättävällä tiedolla. Ohjelman tutkimusaineistoa kerätään haastatteleamalla hankkeiden osallistujia ja hanketyöntekijöitä sekä esimerkiksi hyödyntämällä hanketyöntekijöiden keräämää havainnointiaineistoa. Tutkimus toteutetaan kanssatutkimuksen periaatteisiin pohjautuen, kokemustietoa hyödyntäen. Ohjelman vaikuttavuutta tarkastellaan laajemmin kolmannessa ja viimeisessä tilannekuvassa, joka julkaistaan ohjelmakauden lopussa alkuvuodesta 2027.

Lopuksi

Näkymättömät-ohjelmassa on kahden ensimmäisen vuoden aikana tehty paljon havaintoja siitä, mikä tämän päivän Suomessa sysää ihmisiä näkymättömyyteen. Samoin on saatu runsaasti arvokasta kokemusta siitä, miten nähdäksi tulemistä voi edesauttaa. Seuraavassa on esitelty muutamia keskeisiä näkökulmia ja ratkaisuehdotuksia, joita haluamme ohjelmalla nostaa esille.

Kohtaamattomuus ja menetetty luottamus repivät raitoja yhteiskuntaan

Kohtaamisen tarve ja halu tulla nähdyksi omalla itsenään läpäisee ohjelman työtä. Vaikeimmillaan osallistujilla on erittäin heikko usko ja luottamus tulevaisuuteen: oma elämäntilanne koetaan pysyvänä ja tilanteen muutoshakmoissuudet olemattomina. Asetelma voidaan kokea lamauttavana, apaattisena sopeutumisenä tai vaihtoehtoisesti vahvana antipatiaa, joka purkautuessaan hakee kohdetta niin yhteiskunnasta kuin kanssaihmiss-

tä. Pahimmillaan tämä lyö kiilaa yhteiskuntasopimukseen ja purkaa sitä luottamusta, joka mahdollistaa yhteiskunnan toiminnan. Osallisuuden kokemus ja tulevaisuususkko linkittyvät näin ollen tiukasti yhteiskuntarauhan ja arjen turvallisuuden ylläpitoon.

Jakautuminen meihin ja muihin näyttää syvenevän suomalaisten asenteissa. Tämä ilmenee toisaalta puheena ”meistä osattomista” ja ”heistä, joilla on paremmin”. Toisaalta puheena ”meistä kunnan kansalaisista” ja ”heistä saamattomista”, jotka ovat itse tilanteestaan vastuussa. Asteet vaikuttavat kylmenevän ja jyrkkenevän yhtä matkaa talouskurin ja leikkauslistan etenemisen kanssa. Epäoikeudenmukaisuuden kokemus on syvä; samaan aikaan kun muu yhteiskunta näyttää selviävän arjestaan talouskurin keskellä ilman suurempia ongelmia, omaa elämää synnätään jokaisen pennin ja merkityksellisen tekemisen osalta. Heikennysten vaikutukset ja kasautuminen eivät ole vielä saaneet riittävä huomiota. Tuloihin, suojaosiin, itsensä työllistämisen keinoihin, vapaaehtoistyöhön ja aktiivisuudesta seuraaviin karensseihin liittyvät ongelmat ovat arkea monelle. Nämä

kokemukset eivät näytä välittyvän päätöksentekoon. Tämä lienee aikamme katkerin vuorovaikutuksen epäonnistuminen.

Arvostava kohtaaminen, luottamuksen rakentaminen, hankkeissa tehdyn työn pehmeät ja hankalastikin mitattavat vaikutukset näyttelevät elintärkeää roolia näiden yhteiskunnallisten raitojen korjaamisessa. Yhteiskuntarauha säilyy vain, mikäli koetaan osallisuutta ympäröivään laajempaan yhteisöön, ja siinä hankkeiden hyvin tavallisenakin näyttävä työ on elintärkeässä asemassa.

Osallisuutta jokapäiväisessä elämässä ei rakenneta taikatempuilla, vaan pitkäjänteisesti perusasioissa tukien ja hyviä kokemuksia mahdollistaen.

Monen arjesta puuttuu nähdynsi tulemisen kokemuksia

Nähdynsi tuleminen on ihmisen perustavanlaatuinen tarve. Jotta voi kokea tulleen nähdynsi ja kuulluksi, tarvitaan arkeen perusasioita kuten arvostavaa kohtaamista ja ylipäänsä sosiaalisia kontakteja. Osallisuutta jokapäiväisessä elämässä ei rakenneta taikatempuilla, vaan pitkäjänteisesti perusasioissa tukien ja hyviä kokemuksia mahdollistaen.

Kaikilla ohjelman kohderyhmiin kuuluvilla ei välttämättä ole palveluja tai interventioita vaativa tarve, vaan kohdatuksi ja ymmärretyksi tulemisen tarve. Tähän tarpeeseen vastaus ei silloin löydy tarkastelemalla tai korjaamalla vain palvelujärjestelmää. Palvelujärjestelmän rinnalla tarvitaan kohtaamisia mahdollistavia ei-kaupallisia ja leimoista vapaita tiloja, yhteisöjen rakentamista ja kanssaihmisyyttä. Nämä ovat kaikki asioita, jotka ovat kolmannen sektorin toimijoille ominaisia. Järjestöjen

roolia ei siis kannata tulevaisuudessakaan käsittää vain palveluntuottajana, vaan on syytä nähdä kolmannen sektorin yhteiskunnallinen merkitys ja erityisluonne osallisuuden vahvistajana.

Kaikille avoimella kutsulla ja tarkkaan kohdennetulla toiminnalla on molemmilla tärkeä paikkansa

Tarkasteltaessa osallisuusindikaattorilla tehtyä alkumittausta huomataan, että suurimmassa osassa hankkeista, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta, on ydinkohderyhmän lisäksi ollut mukana paljon myös vahvaa osallisuutta kokevia henkilöitä. Tämä ei välttämättä ole toiminnan ja sen vaikutusten kannalta huono asia. Koska toiminta on ollut kaikille avointa, on kynnys ollut matala ja houkutelut paikalle myös ydinkohderyhmää ja heikompa osallisuutta kokevia. Kaikille avoin toiminta voi siis

toimia hyvin myös osattomuutta kokevien taivoittamisen strategiana.

Useammassa hankkeessa on havaittu, että keskeinen osa toimintaa ja sen vaikutusmekanismia on vertaisuuden kokemus. Vertaisuutta voi kuitenkin olla monenlaista. Vertaisuus voi olla sitä, että jaetaan samanlaisia kokemuksia ja elämäntilanteita. Iso vaikutus voi olla myös sillä, että kohtaa ihmisiä, jotka ovat jo selättäneet jaettu ongelmia. Monen hankkeen toiminnassa oleellista on, että mukana on monenlaisissa tilanteissa olevia osallistujia, myös heitä, joilla tilanne on ihan hyvä. Vertaisuutta on siis myös se, että tulee kohdatuksi vertaisena omasta vaikeasta tilanteestaan huolimatta.

Ratkaisut löytyvät monelta tasolta

Tavoitteenamme on yhteiskunta, jossa kukaan ei jäisi näkymättömiin, vaan kaikilla olisi mahdollisuus kokea tulleen nähdynsi ja kuulluksi. Ratkaisut yhdenvertaiseen osallisuuteen löytyvät monelta tasolta. Yhtäältä tarvitaan rakenteellisia ja poliittisia ratkaisuja, jotka tasaavat kasvavaa eriarvoisuutta ja takaavat kaikille yhdenvertaiset mahdollisuudet hyvään elämään. Toisaalta rakenteellisten muutosten ohella ratkaisut tehdään arjessa. Tarvitaan kanssaihmisyyttä, yhteisöllisyyttä ja empatiaa, jotta kukaan ei tippuisi kelkasta. Jokaisella meistä on yksilönä vastuu siitä, millaista yhteiskuntaa ja kulttuuria rakennam-

Järjestöjen roolia ei siis kannata tulevaisuudessakaan käsittää vain palveluntuottajana, vaan on syytä nähdä kolmannen sektorin yhteiskunnallinen merkitys ja erityisluonne osallisuuden vahvistajana.

me. Osallisuutta, sekä omaa että muiden, ylläpidetään ja vahvistetaan arkisissa kohtaamisissa ja vuorovaikutuksessa.

Elämme monella tapaa niukkuuden aikaa. Järjestöt ja hankkeet sekä vastaavat että joutuvat sopeutumaan ajalle tyypillisiin ilmiöihin. Rahoituksen näkökulmasta tilannekuva soite-järjestöillä on epävarma ja murroksessa. Etenkin kun pohditaan hankkeissa todettujen hyvien käytäntöjen ja toimintamallien juurruttamista järjestön toimintaan hankkeiden päättymisen jälkeen, taloustilanne ja rahoitus nousevat usein kysymyksiksi, jopa esteiksi.

Hankkeiden työntekijät myös näkevät

niukkuuden kasautumisen vaikutukset kohtaavassa työssä. Haasteiden kasautumisen takia tuen tarve on usein monisyinen vyyhti ja moninaista ammattitaitoa ja -tietoa vaativa kokonaisuus. Tämä lisää työntekijöiden huolta oman ammattitaidon riittävydestä ja omien rajojen tunnistamisesta. Yksilön toimeentuloon kohdistuvat leikkaukset ja heikennykset myös näkyvät suoraan järjestöjen toiminnassa. Esimerkiksi suojaosien poistot vaikeuttavat etuuksia saavien työllistämistä järjestöissä, palkkatukea ei välttämättä ole myönnetty enää tai se kattaa vain hyvin lyhyen ajanjakson ja kuntouttavan työtoiminnan päättymisen

tarkoittaa monelle järjestölle yhden keskeisen toimintamuodon poistumista. Lisäksi tiukentunut linja karensien ja takaisinperinnän suhteen on luonut varovaisuuden ilmapiirin, koska osallistuminen esimerkiksi työpajan tai harrastusryhmien vetämiseen voi johtaa osallistujan oman tilanteen huonontumiseen jo myönnettyjen etuuksien ja tukien kannalta.

Leikkaukset ja heikennykset ovat siis näkertäneet järjestöjen toimintaedellytyksiä monella tasolla. Tästä syystä on nostettava esiin perustoiminnan rahoittamisen tarvetta ja merkitystä. Aina ei tarvita innovaatioita ja uuden keksimistä.

Näkymättömät-ohjelman viimeinen vuosi keskittyy tulosten juurruttamiseen ja levittämiseen sekä osallistujien kokemusten näkyväksi tekemiseen.

Kolmannessa ja viimeisessä tilannekuvassa alkuvuodesta 2027 tarkastelemme erityisesti ohjelman vaikuttavuutta ja pureudumme hankkeiden osallistujilta laadullisiin menetelmin kerättyyn kokemustietoon.

Näkymättömät

- STEAn (Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus) avustusohjelma, jota rahoittaa sosiaali- ja terveysministeriö järjestöavustuksilla
- 15 hanketta (2024–2026) edistävät eri kohderyhmien arjen osallisuutta käytännön työssä eri puolilla Suomea
- koordinaatiohanketta (2024–2027) hallinnoi Diakonissalaitos
- Lisätietoa ohjelmasta verkkosivuilta [näkymättömät.fi](https://naekymattomat.fi)

Lähteet

- Castaneda, A., Kuusio, H., Leemann, L., & Majlander, S. (2023). Yksinäisyys, osallisuus ja syrjäytäkemukset. Terve Suomi ilmiöraportit. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://repo.thl.fi/sites/tervesuomi/ilmioraportit_2023/yksinaisyys_osallisuus_ja_syrjintakokemukset.html (Viitattu 26.2.2026)
- Datawrapper (2026). [Kaikki raportin kartat]. Datawrapper. <https://www.datawrapper.de/maps>
- Hedman, L., Ikonen, J., Leemann, L., Koskela, T., Martelin, T., Solin, P., Tamminen, N., & Parikka, S. (2021). Osallisuuden kokemus ja positiivinen mielenterveys työmarkkina-aseman ja kotitalouden rakenteen mukaan – FinSote 2019 –tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 5/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kulmala, M., Spišák, S., & Venäläinen, S. (toim.) (2023). Kanssatutkimus. Ihanteet ja käytännöt. Tampere University Press.
- Laaninen, M., & Niemelä, M. (2023). Koettu yksinäisyys Suomessa 2016–2022. Yhteiskuntapolitiikka, 88(3), 237–247. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023061454918>
- Nousiainen, M. (2025). Osallisuuden kokemuksen vahvistuminen ESR-hankkeissa: tulokset, mekanismit ja kontekstit. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti, 62(2), 322–336.
- Scudder, M. F., & Neblo, M. A. (2025). Listening as Power in Political Communication. Political communication, 42(4), 549–555. <https://doi.org/10.1080/10584609.2025.2498524>
- Sotkanet (2026). Erittäin heikko osallisuuden kokemus (%) (ind. 404). Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2025. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/metadata/indicators/404#info> (Viitattu 26.2.2026)
- THL (2026). Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta> (Viitattu 26.2.2026)

NÄKYMÄTTÖMÄT

Diakonissalaitos

Nähty
ei ole
näkymätön

nakymattomat.fi